

LUNDS
UNIVERSITET

Likgiltig våldtäkt

- en rättssociologisk studie om likgiltighetsuppsåtets användning vid våldtäktsdomar.

Av
Kristin Melander

LUNDS UNIVERSITET
Rättssociologiska institutionen

Kandidatuppsats (RÄSK02)
Vårtermin 2015

Handledare: Susanne Boëthius
Examinator: Matthias Baier

Abstract

Swedish criminal law recognizes three different types of intent: knowledgeable, purposeful and indifferent. The last one, and the one examined in this thesis, means that the perpetrator was indifferent towards the effects his/her actions would have, meaning that the person would have acted the same way regardless of the outcome. The purpose of this essay is to examine how indifferent intent is used by the Swedish courts in rape cases and what the discussion regarding it looks like.

The current applied theory is that gender is a social construction. This is the ground for the scientific basis that sex can be used as a power tool, the views on masculinity and femininity, male and female sexuality and Nils Christie's theory of the ideal victim. The method used is the qualitative method and an interpretation of the articles written on the subject was done with the scientific basis as grounds for the deduction.

The conclusion of the thesis is that the indifferent intent is mostly used when the courts examined the physical damage the actions caused. The courts mostly focused on how the perpetrator acted when he/she discovered that the victim had been wounded.

The discussions concerning the use of the indifferent intent covers a variety of areas connected to the legal aspects. These areas included that the required standard of the evidence is very high that the accused and the accuser might have misunderstood each other, and that sexual crimes differ from other types of crimes because they are essentially an expression for the power men have over female sexuality.

Key words: likgiltighetsuppsåt, uppsåtsformer, likgiltighet, våldtäkt, likgiltighet vid våldtäkt

Innehåll

1. Inledning	1
1.1. Problemområde	1
1.2. Syfte och frågeställning	2
1.3. Avgränsning	3
1.4. Rättssociologisk relevans	3
1.5. Disposition.....	4
2. Bakgrund	5
2.1. Sexualbrottslagstiftningen från dåtid till nutid	5
2.1.1. <i>Brottsbalkens införande 1965</i>	5
2.1.2. <i>1984 års lagändring</i>	6
2.1.3. <i>1998 års lagförändring</i>	6
2.1.4. <i>2005 års lagändring</i>	7
2.1.5. <i>Förändringen 2013</i>	7
2.2. Straffrätten i Sverige idag.....	8
2.3. Våldtäkt i Sverige	10
2.3.1. <i>Definition</i>	10
2.3.2 <i>Sexualbrottsstatistik – mycket data men stora mörkertal</i>	11
2.3.3. <i>Tidigare forskning</i>	12
3. Material och Metod	14
3.1. Material	14
3.2. Metod	16
3.3. Etiska ställningstaganden	17
4. Teoretiskt ramverk och vetenskapliga utgångspunkter	18
4.1. En föds inte till kvinna, en blir det.	18
4.1.1. <i>Sexualitet som makt</i>	20
4.1.2. <i>Manligt och kvinnligt</i>	21
4.2. Det ideala offret.....	22
4.2.1. <i>Det ideala våldtäktsoffret</i>	24
5. Analys och diskussion	24
5.1. Domar	24
5.1.1. <i>Lundamålet – målet som på sätt och vis fick debatten att sätta igång</i>	24
5.1.2. <i>Hur mycket våld krävs?</i>	26

5.1.3. Smittospridning – ett speciellt problem	29
5.2. Debatten.....	29
5.2.1. Ingen kvinna har sex på det sättet	29
5.2.2. Beviskraven	30
5.2.3. Sexuell integritet, självbestämmande och fina killar.....	31
5.2.4. Likgiltighet och missförstånd	32
5.3. Slutsats	34
5.4. Slutord	34
6. Källförteckning.....	35
6.1. Trycka källor	35
6.1.1. Litteratur	35
6.1.2. Rapporter.....	36
6.1.3. Examensarbeten	36
6.2. Offentligt tryck.....	37
6.2.1. Propositioner.....	37
6.2.2. Statens offentliga utredningar	37
6.3. Rättsfallsförteckning	37
6.3.1. Hovrätterna	37
6.3.2. Tingsrätterna.....	37
6.4. Internetkällor	37
6.4.1. Tidningsartiklar med författare	37
6.4.2. Artiklar utan författare	39
6.4.3. Pressmeddelande	39
6.4.4. Övriga internetkällor	39
6.5. Radio	39

Förord

Tack till min handledare, Susanne Boëthius, för bra handledning genom processen och goda råd, samt för de handfasta kommentarerna mot slutet.

Tack även till Karl Dahlstrand för att du tog dig tid att diskutera ämnesval, samt för de litteraturtips du gav mig.

Till sist, tack till Björn Melander för all hjälp och all vägledning du gett, samt för att du korrekturläste.

1. Inledning

Det sexuella våldet, och däribland våldtäkter, skiljer sig från många andra typer av brott. Dels står ofta ord mot ord och dels brukar få eller inga vittnen finnas.¹ Därutöver omgärdas sexualbrotten av föreställningar om hur sexualiteten hos män och kvinnor och olika åldersgrupper ser ut, se till exempel Göta Hovrättens resonemang gällande en 17-åring som utan hennes vetskap spridit en film där han och hans flickvän hade sex.²

De senaste åren har ett antal våldtäktsdomar blivit mycket uppmärksammade i media, framför allt då de låga straffen, eller brist på straff, upprört.³ Det har hävdats att det beror på gammalmodiga och förlegade föreställningar om kvinnor och sexualitet, en domstol som inte ”hänger med” eller patriarkala föreställningar om vad en ”riktig” våldtäkt är och hur ett ”riktigt” våldtäktsoffer beter sig, både före, under och efter våldtäkten.⁴

Bland annat i samband med en uppmärksammas våldtäkt som skedde i Lund 2013 har diskussioner om den svenska våldtäktslagstiftningen blossat upp på nytt. Diskussionerna utgår från flera olika aspekter gällande våldtäktslagstiftningen, till exempel om ett eventuellt införande av en samtyckeslagstiftning eller huruvida lagstiftningen avspeglar allmänhetens uppfattning av en våldtäkt.⁵ En tredje aspekt, som visserligen inte fått lika mycket utrymme i media som de tidigare nämnda är debatten om hur likgiltighetsuppsåtet används – eller snarare inte används – i dessa domar.

Likgiltighetsuppsåt är en av tre olika uppsåtsformer som används i svensk straffrätt. Det är det ”lägsta” kravet på uppsåt och lite förenklat betyder det att gärningspersonen är likgiltig inför följden av sina handlingar: personen skulle alltså handla på ett visst sätt oavsett vad utgången skulle bli.⁶

1.1. Problemområde

Uppsåt är ett rekvirit som, enligt i Brottsbalken (1962:700) (BrB) 1 kap. 2 § krävs om inte annat fastställs i lagtexten, och den typ av skuld som behövs vid våldtäktsdomar. Det förefaller vara så att domen inte sällan faller på att det, enligt domstolens utredning om den

¹ Wennstam (c)

² Mål nr T 107-13.

³ Berger & Edman, Fridh.

⁴ Andersson J., Eriksson (a), Wennstam (a), Wennstam (c).

⁵ Dagens juridik (a), Dagens nyheter (a), Sveriges radio (a), Fridh.

⁶ Asp & Ulväng, s. 324.

åtalades handlingar, inte kan fastställas att gärningspersonen/personerna haft uppsåt att våldta, eller inte förstått att offret inte ville, och därmed är uppsåtsrekvisitet alltså uppfyllt.

Det finns i dagsläget tre olika typer av uppsåt: insikt, avsikt och likgiltighetsuppsåt. Kortfattat kan de beskrivas på följande sätt.

- Insiktsuppsåt föreligger om vet du vad följderna av ditt handlande skall bli.
- Avsiktsuppsåt föreligger om du har ett mål med ditt handlande.
- Likgiltighetsuppsåt föreligger om följderna av ditt handlande inte är relevant för dig; du skulle handlat som du gjorde oavsett vad effekten blev.⁷

Likgiltighetsuppsåt kan därför föreligga även om insikts – eller avsiktsuppsåt inte föreligger, något som också påpekats i debatten om utgången för det så kallade Lundamålet.⁸ Denna typ av uppsåt torde många gånger kunna leda till en fällande dom.

Tidigare forskning om våldtäkt har till stor del fokuserat på synen på våldtäkt, hur offer och förövare betraktas, vilka som ges status som offer eller förövare, våldtäkt i praktiken (det vill säga statistik över våldtäkter), hur offer reagerar, betydelsen för hur samhället anser att kvinnor och män ska bete sig, synen på ”riktiga” våldtäkter, samt hur våldtäktsoffer reagerar. Till stor del har denna forskning grundat sig på feministiska teorier om kön och sexualitet.⁹ Det finns även mycket skrivet om våldtäktslagstiftningen, såsom hur den fungerar i praktiken eller var den brister. Likaså finns utredningar på vad som bör ändras samt utvärderingar av lagstiftningen.¹⁰ Det finns däremot relativt lite utrett om hur uppsåtsbedömningarna görs vid våldtäktsmål, och likgiltighetsbedömningarna finns det ännu mindre skrivet om.¹¹

1.2. Syfte och frågeställning

Syftet med denna uppsats är att undersöka hur likgiltighetsuppsåtets användning under senare år har diskuterats juridiskt och rättssociologiskt. I analysen av detta anlägger jag ett feministiskt perspektiv. För att göra detta kommer jag först kortare att utreda när och hur likgiltighetsuppsåtet används. Efter det undersöker jag mer utförligt debatten om likgiltighetsuppsåtet. Den diskussionen tar upp på vilket sätt likgiltighetsuppsåtet, och likgiltighet inför följderna av sitt handlande, behandlas inom debatten om våldtäktsbrottet. I

⁷ Uppsåtsformerna kommer förklaras närmare under avsnittet ”Straffrätten i Sverige idag”.

⁸ Eriksson (b).

⁹ Se till exempel Boëthius, Boström, Hedlund, Hedlund & Lundmark, Jansson, Jeffner, Wennstam (a), Wennstam (b).

¹⁰ Andersson U.

¹¹ Se, bland annat, Burevik Thörnquist.

detta redogörs alltså synen på våldtäkt och sexuella aktiviteter bland män och kvinnor samt vad som krävs för att ett övergrepp enligt domstolarnas lagtolkning skall räknas som våldtäkt. En relativt kort diskussion om hur oaktsamhet och likgiltighet förhåller sig till varandra gällande våldtäkt kommer också föras.

För att utreda frågan om ur ett feministiskt perspektiv kommer ett resonemang som grundar sig på feministiska teorier om genus som en social konstruktion, sex som makt, föreställningar och manlig och kvinnlig sexualitet samt teorier om det perfekta offret och det perfekta våldtäktsoffret föras.

Mina frågeställningar blir således:

1. När och hur används likgiltighetsuppsåtet vid våldtäktsdomar?
2. Hur tar sig diskussionen om detta uttryck i media och juridiska forum?
3. Hur kan detta förstås ur ett feministiskt perspektiv?

1.3. Avgränsning

Våldtäkt och sexuellt utnyttjande förekommer i många olika former, både mot barn och vuxna, och det finns flertalet olika aspekter att ta upp. De behandlas alla i kapitel 6 i Brottsbalken som heter ”om sexualbrotten”. Jag kommer dock endast att behandla de brott som faller under 1 §, det vill säga de som rubriceras som våldtäkt (mot personer över 15 år). Jag kommer inte heller i denna uppsats att beröra andra diskussioner om denna paragraf, såsom, samtyckeslagstiftning. Inte heller kommer jag diskutera huruvida våldtäktsparagrafen skulle kunna få en ”oaktsamhetstvilling”, även om jag finner detta vara mycket intressant. Anledningen att detta inte kommer att beröras är då det är en annan och från diskussionen om likgiltighet skild diskussion, eftersom det rör sig om olika rekvisit vad gäller det personliga ansvaret hos gärningspersonen och därmed i teoretisk mening olika typer av brott.

1.4. Rättssociologisk relevans

Rättssociologi definieras som läran om förhållandet mellan rätten och samhället.¹² Med detta menas att rättssociologin undersöker hur samhället och rätten samspelar. Rättssociologin behandlar inte tolkningar av rättsystemets innehåll, utan istället innehåller rättssociologin metoder för att skildra och teorier för att tolka och analysera den sociala verkligheten.¹³

¹² Baier & Svensson, s. 23.

¹³ Mathiesen, s. 14.

Hydén menar att lagstiftning och normer i ett samhälle samspelar på det sättet att lagar är normer som i samhället givits status som rättsregler.¹⁴ Normer kan anses vara en måttstock på vad ett samhälle anser vara rätt och fel.¹⁵ Det synes därför troligt att tolkningen av lagstiftning i ett visst fall, som domskälen faktiskt är, också påverkar samhällets normer. Inom rättssociologin är det också en självklarhet att rättsregler måste samstämma med samhällets normer för att få genomslag.¹⁶

Att undersöka hur likgiltighetsrekvisit används samt hur debatten om detta ter sig har rättssociologisk relevans då detta utreder hur diskussionen om ett rättsligt rekvisit ser ut. Användandet av likgiltighetsuppsåt, eller icke-användandet därav vid våldtäktsmål påverkar oss också då utgången av våldtäktsmål till viss del blir avgörande för hur vi ser på våldtäkt och vad en våldtäkt är och vad det inte är.¹⁷

1.5. Disposition

I uppsatsen första del, kallad bakgrund, kommer först ett avsnitt som kallas ”Sexualbrottslagstiftningen från då till nu”. Här ges en genomgång av våldtäktslagstiftningens utveckling.

I nästa avsnitt beskrivs hur den svenska straffrättsliga lagstiftningen är uppbyggd, och i detta ingår även en genomgång av de två olika brottstyperna samt de olika uppsåtsformerna. Efter detta kommer den lagliga definitionen av våldtäkt och därefter presenteras statistik om våldtäkter och sexualbrott från Brås nationella trygghetsundersökning från 2014.

Därefter redovisas den tidigare forskning som finns på området. Den tidigare forskning som här redovisas är främst sådan som rör våldtäkter. I slutet av detta avsnitt behandlas den forskning som gäller likgiltighetsuppsåt, och då framför allt hur detta uppsåt används vid våldtäktsmål.

Efter detta kommer tre avsnitt som vardera behandlar den metod som använts, det material som använts samt etiska ställningstaganden.

Därefter kommer det teoretiska ramverket samt de vetenskapliga utgångspunkterna. Detta avsnitt behandlar först teorin om genus som social konstruktion. Därefter behandlas sexualitet som makt i ett patriarkalt samhälle och föreställningar om manlig och kvinnlig sexualitet.

¹⁴ Hydén, s. 131.

¹⁵ Hydén, s. 110.

¹⁶ Baier & Svensson, s. 94.

¹⁷ Wennstam (a), Wennstam (b).

Efter detta går jag igenom Nils Christies sammanställning av hur ett ”idealt offer” klassificeras och Katarina Wennstams sammanfattning av vad ett ”perfekt våldtäktsoffret” är.

Den andra delen av uppsatsen som följer därefter är således analys- och diskussionsdelen.

I denna del redovisas först ett antal domar på området. Till att börja med görs en relativt ingående analys av Lundamålet och därefter behandlas hur likgiltighetsuppsåtet används i förhållande till det våld som förekommit. Till sist undersöks hur uppsåtsformen används vid risken för överföring av smitta. Efter detta, och i analysens andra del, analyseras vad som är skrivet om hur likgiltighetsuppsåtet används vid våldtäktsmål.

Uppsatsen avslutas med en slutsats där resultatet av analysen framställs och till sist några korta slutord.

2. Bakgrund

2.1. Sexualbrottslagstiftningen från dåtid till nutid

Sverige har länge haft lagstiftningar som på olika vis kriminaliserar våldtäkter och sexuella utnyttjanden. Den första lagstiftningen på området dateras till 1200-talet då Kvinnofridslagstiftningen infördes av Birger Jarl. Denna hade dock inte som uppgift att skydda kvinnorna och deras sexuella integritet utan ämnade att upprätthålla den allmänna moralen.¹⁸ Många av de kriminaliseringar som funnits har sett våldtäkt som ett brott mot kvinnans far eller make istället för mot kvinnan själv. Våldtäkten har då sett som ett angrepp på mannens ägodel, liknat vid en stöld, istället för ett angrepp på en kvinnas integritet.¹⁹

2.1.1. Brottsbalkens införande 1965

När brottsbalken 1965 ersatte 1864 års Strafflag blev Sverige ett av de första länderna i världen som kriminaliserade våldtäkter inom äktenskapet. Denna lagstiftning präglades dock fortfarande av moralföreställningar och våldtäkterna fortsattes att betraktas som sedlighetsbrott.²⁰

Denna lagstiftning innefattade enbart vaginala samlag samt vad som i idag brukar kallas pivsamlag, det vill säga penis i vagina.²¹

¹⁸ Sutorius & Kaldal, s.33f.

¹⁹ Wennstam (a), s. 49.

²⁰ Prop. 1983/84:105 s. 15.

²¹ Prop. 1983/84:105 s. 17.

2.1.2. 1984 års lagändring

I och med den lagändring som skedde 1984 reformerades sexualbrotten. Brotten döptes om från ”sedlighetsbrott” till ”sexualbrott”. Regleringen gjordes även könsneutral, och de påpekas i förarbetena att kvinnor kan vara förövare och män offer, likaväl som förövare och offer kan vara av samma kön.²² Ett av målen med lagändringen var att frångå de gamla moralföreställningarna som präglade sexualbrottslagstiftningarna, då de ansågs omoderna och inte förenliga med strävan efter jämställdhet mellan könen.²³

I propositionen till lagförändringen, 1983/84:105 Om ändring i brottsbalken m.m. (sexualbrotten), behandlas det relativt utförligt huruvida offers och förövares handlande före övergreppet skall påverka rättsläget. Sexualbrottsutredningen²⁴ föreslog i sin betänkande att vid bedömningen om brottet skulle anses vara mindre grovt skall hänsyn tas till hur offret handlat före övergreppet.²⁵ Denna aspekt gav dock upphov till de häftigaste reaktionerna, vilket ledde till att sexualbrottskommittén efter en noggrann utredning av frågan kom fram till att kvinnans handlande innan övergreppet måste anses sakna rättslig betydelse.

2.1.3. 1998 års lagförändring

Den andra stora lagändringen som våldtäktslagstiftningen gick igenom skedde 1998. Denna lagförändring var en del av en större lagreformerings som särskilt behandlade mäns våld mot kvinnor, så kallade kvinnofridsbrott. Genom denna lagändring hamnar också fokus inte på de handlingar som skett utan på kränkningarna handlingarna innebar.²⁶

Lagstiftaren ämnade dock införa en större förändring då det föreslogs att inte endast handlingar jämförbara med våldtäkt skall omfattas av våldtäktsparagrafen. Motiveringen till detta var att handlingar som ej går att jämföra med ett samlag kan vara mer smärtsamma, skadeframkallande och kränkande än samlag eller samlagsliknande handlingar.²⁷ Ytterligare en stor förändring som skedde var att det numera blev kriminaliserat att föra in föremål eller till exempel en hand i vagina eller anus. Detta skedde då lagstiftaren ville trycka på kränkningens art och inte på den sexuella handlingen i sig.²⁸

²² Prop. 1983/84:105 s. 19.

²³ Prop. 1983/84:105 s. 15.

²⁴ SoU. 1976:9 Sexuella övergrepp.

²⁵ Prop. 1983/84:105 s. 20.

²⁶ Prop. 2004/05: 45 s. 46.

²⁷ Prop. 1997/98:55 s. 91.

²⁸ Prop. 1997/98:55 s. 9.

2.1.4. 2005 års lagändring

I och med denna lagförändring genomgår sexualbrottslagstiftningen omfattande förändringar och ett nytt kapitel 6 införs i brottsbalken. Det nya kapitlet ämnar ytterligare öka skyddet mot sexuella kränkningar och att än mera förstärka den sexuella integriteten och självbestämmanderätten.²⁹

I och med lagförändringen ändras ordet ”sexuellt umgänge” till ”sexuell handling”. Detta görs då ordet umgänge anses skapa en bild av att handlingarna var ömsesidiga, för att ordet handling anses vara vidare än umgänge och då betydelsen av handlingar anses kunna innefatta även sådana handlingar som varken kräver fysisk eller varaktig beröring. Det avgörande skall istället vara huruvida handlingen haft en sexuell karaktär och varit ämnad att kränka offrets sexuella integritet.³⁰

Våldtäktsparagrafen vidgas också genom lagändringen till att innefatta även de fall när en gärningsperson utnyttjar att ett offer genom berusning befinner sig i ett hjälplöst tillstånd, detta har tidigare fallit under paragrafen gällande sexuellt utnyttjande. Ändringen gjordes då kommittén anser att kränkningen som offrets utsätts för är lika stor oavsett om offret själv orsakat berusningen som i de fall offret inte gjort det självmant.³¹

2.1.5. Förändringen 2013

Även om den senaste förändringen där ”ett hjälplöst tillstånd” byttes till ”en särskilt utsatt situation” kan tyckas vara liten kan den ur ett teoretiskt juridiskt perspektiv ge en stor förändring i rättsläget. Denna lagförändring väckte dock skilda reaktioner, då vissa tycker att rekvisitet borde göras än vidare, medan andra remissinstanser var av åsikten att detta kunde leda till att våldtäktsbegreppet urholkades då dess rättsliga betydelse blir allt för stort i jämförelse med hur våldtäkter uppfattas i dagligt språkbruk.³²

Regeringen uttrycker i propositionen 2012/13:111 att det är viktigt att ha en ändamålsenlig och effektiv sexualbrottslagstiftning.³³ De menar vidare att en av samhällets grundläggande uppgifter är att skapa ett välfungerande skydd mot sexuella övergrepp och utnyttjanden.³⁴ Syftet med lagändringen som skedde 2013 var att skärpa våldtäktslagstiftningen samt stärka

²⁹ Prop. 2004/05: 45 s. 1.

³⁰ Prop. 2004/05: 45 s. 32.

³¹ Prop. 2004/05: 45 s. 47.

³² Prop. 2012/13:111 s. 24f.

³³ Prop. 2012/13:111 s. 9.

³⁴ Prop. 2012/13:111 s. 9.

skyddet för den sexuella självbestämmanderätten. Därutöver ämnades begreppet våldtäkt utvidgas så att flera fall av sexuellt utnyttjande kriminaliseras.³⁵

2.2. Straffrätten i Sverige idag

Inom den svenska straffrätten finns det idag två olika typer av rekvisit: de för otillåten gärning och de för personligt ansvar. De rekvisiten som berör den otillåtna (rättsstridiga) gärningen är de som står nedskrivna i lagtexten.³⁶ Som exempel kan vi ta stöldparagrafen (BrB 8 kap.8 § 1). I denna anges att: Den som *olovligen tager vad annan tillhör* med uppsåt att tillägna sig detta dömes för stöld [...].³⁷ Det som är kursiverat är då de rättsstridiga rekvisiten. Med detta menas alltså att någon utan lov måste ta någons annans egendom. Detta kan anses vara en ganska självklar paragraf, men det går att tänka sig exempel då gärningspersonen av någon anledning inte vet att den olovligen tar något (hen kanske tror att föremålet är betalt för, eller råkar få med sig föremålet av misstag) eller så kanske personen tror att föremålet redan tillhör hen eller tror att den andra ändå vill ge bort eller låna ut föremålet eller liknande. Det finns flera olika scenarion som vid första anblick kan anses vara stöld men som vid ett närmare betraktande inte (enligt lagen) är det.³⁸

Rekvisiten för personligt ansvar å andra sidan behandlar de skuldformer som finns, nämligen uppsåtet eller oaktsamheten, det vill säga gärningspersonens uppfattning eller föreställning om ett händelseförlopp.³⁹ För stöldexemplet ovan gäller alltså att gärningspersonen utöver att uppfylla gärningsrekvisiten även vid tagandet måste ha tänkt behålla föremålet.⁴⁰ Om personen olovligen tager något som tillhör en annan men tänkt lämna tillbaka det efter användandet har alltså inte gjort sig skyldig till stöld, inte heller om den senare av någon anledning inte lämnar tillbaka föremålet (självklart gäller detta endast om det går att bevisa att gärningspersonen faktiskt tänkt lämna tillbaka föremålet vid tidpunkten för tagandet).⁴¹

Det finns som redan nämnts, två olika typer av rekvisit för personligt ansvar: uppsåt och oaktsamhet.⁴² Skillnaden mellan dessa två ligger i att uppsåt behandlar gärningspersonen inställning till följden av en handling och oaktsamhet behandlar gärningspersonens inställning

³⁵ Prop. 2012/13:111 s.1.

³⁶ Asp & Ulväng, s. 33f.

³⁷ Min kursivering.

³⁸ Jareborg & Friberg, s. 131-146.

³⁹ Asp & Ulväng, s. 297.

⁴⁰ Jareborg & Friberg, s. 140.

⁴¹ Jareborg & Friberg, s. 140ff.

⁴² Asp & Ulväng, s. 301.

till risken som handlingen medförde.⁴³ Skillnaden kan demonstreras genom lagstiftningen gällande mord och vållande till annans död, som återfinns i brottsbalken 3:1 respektive 3:7.

I Sverige idag har vi tre olika uppsåtsformer. Dessa är insikts-, avsikts- och likgiltighetsuppsåt. De första två förklarar ju sig själva där insiktsuppsåt innebär att gärningspersonen hade visshet om vad följden skulle bli, och avsiktsuppsåt betyder att gärningspersonen ville att något skulle bli följden.⁴⁴ Skolboksexemplet är en person som riktar en pistol mot en annan. Vet gärningspersonen att pistolen är laddad och ändå avfyrar är det insiktsuppsåt. Är det så att gärningspersonen vill döda den andra när hen skjuter är det avsiktsuppsåt.

Det tredje uppsåtet, likgiltighetsuppsåt, tillämpas om gärningspersonen fortfarande har insett risken med sitt handlande men varit likgiltig inför följden.⁴⁵ I detta exempel betyder det alltså att personen kanske, till exempel, inte haft kunskap om huruvida pistolen varit laddad eller ej eller att personen kanhända inte i faktisk mening ville att den andra skulle dö, men detta alltså inte påverkade gärningspersonens handlande. Den misstänker således att det finns en risk för att personen skall dö men är alltså likgiltig inför detta. Likgiltighetsuppsåt är som redan nämnt den ”lägsta” formen av uppsåt.⁴⁶

Uppsåtsbegreppen har grundligt utretts av Högsta domstolen i NJA 2004 s 174. Genom utredningen i detta mål, tillsammans med en redogörelse i NJA 2002. 449, har Högsta domstolen satt upp de riktlinjer för uppsåtsbedömningar som de svenska domstolarna följer. Det var också genom detta fall som likgiltighetsuppsåtets definition och användning fastställdes.⁴⁷

I sin utredning av likgiltighetsuppsåtet fastställer Högsta domstolen att det inte för tillämpning av likgiltighetsuppsåt är tillräckligt att gärningspersonen har handlat utan att ta i beaktande att dens handlande inneburit att en rättighet har kränkts. Det centrala är att hen insett att risken förelåg och inte ansett denna risk vara ett skäl att avstå från handlandet. Domstolen påpekar vidare att om gärningspersonen har handlat i förlitande på att en viss effekt av sitt handlande inte skulle inträffa har personen inte varit straffrättsligt giltigt likgiltig. Med detta synes domstolen mena att om gärningspersonen har insett att en risk föreligger, men ändå handlar i tron om att denna risk inte kommer att förverkligas, föreligger inte en straffrättsligt giltig

⁴³ Asp & Ulväng, s.321-324, 335.

⁴⁴ Asp & Ulväng, s. 324.

⁴⁵ Asp & Ulväng, s. 321f.

⁴⁶ Asp & Ulväng, s. 319f, 324.

⁴⁷ Asp & Ulväng, s. 312.

likgiltighet, även om domstolen anser att inställningen hos gärningspersonen kan anses vara lättsinnig.

Utöver dessa uppsåtsformer finns det två olika typer av oaktsamhet: medveten och omedveten oaktsamhet.⁴⁸

Medveten oaktsamhet innebär att gärningspersonen är likgiltig inför risken och inte inför följden.⁴⁹ Den är således medveten om att ett handlande medför en risk för en viss följd (som den inte är likgiltig inför) men förhåller sig likgiltigt inför detta.

Omedveten oaktsamhet innebär att gärningspersonen är likgiltig inför huruvida det finns en risk. Men detta menas att personen hade skälig anledning att anta att dens handlingar skulle ge en viss följd⁵⁰

Skillnaden mellan likgiltighetsuppsåt och oaktsamhet, särskilt medveten oaktsamhet, är liten och de båda kan vara svåra att separera från varandra.⁵¹ Det viktiga blir dock att fokusera på huruvida gärningspersonens inställning berör *följden* av en handling eller *risken* en handling medför.

I Sverige kan våldtäkt inte begås av oaktsamhet, utan uppsåt krävs. Det finns dock exempel på länder, så som Kanada och Norge, som har kriminaliserat ”grov vårdslös våldtäkt”.⁵² I dessa länder krävs således inte uppsåt, utan en straffrättsligt giltig våldtäkt kan begås av en gärningsperson som varit oaktsam i sina handlingar.

2.3. Våldtäkt i Sverige

Våldtäkt är som redan nämnts ett uppsåtsbrott – det krävs alltså att gärningspersonen har haft ett straffrättsligt giltigt uppsåt att våldta för att den skall kunna dömas för detta.

2.3.1. Definition

Den rättsliga definitionen finns i Brottsbalkens 6 kap. 1 §, 1 stycket. Ur denna kan vi utläsa att en våldtäkt enligt svensk lagtext sker när någon:

[...] genom misshandel eller annars med våld eller genom hot om brottslig gärning tvingar en person till samlag eller till att företa eller tåla en annan sexuell handling

⁴⁸ Asp & Ulväng, s. 334f.

⁴⁹ Asp & Ulväng, s. 335.

⁵⁰ Asp & Ulväng, s. 335.

⁵¹ Asp & Ulväng, s. 334f.

⁵² Forslund.

som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag [...]

Vidare stadgas i andra stycket att detsamma gäller då:

[...] en person genomför ett samlag eller en sexuell handling som enligt första stycket är jämförlig med samlag genom att otillbörligt utnyttja att personen på grund av medvetlöshet, sömn, allvarlig rädsla, berusning eller annan drogpåverkan, sjukdom, kroppsskada eller psykisk störning eller annars med hänsyn till omständigheterna befinner sig i en särskilt utsatt situation.

2.3.2. Sexualbrottsstatistik – mycket data men stora mörkertal

Under år 2014 anmäldes ca 6 700 våldtäkter i Sverige, vilket är en ökning med 11 % från år 2013 då ca 6 000 våldtäktsbrott anmäldes. År 2012 anmäldes drygt 6 300 våldtäkter. Vi ser alltså att antalet anmälda våldtäkter minskade 2013 för att sedan stiga kraftigt igen. En av anledningarna till ökningen av antalet anmälda våldtäkter är att den rättsliga definitionen av våldtäkt utvidgades 2013 varpå fler situationer faller under våldtäktsbegreppet.⁵³

I 94 % av de handlagda våldtäktsbrotten inleddes en förundersökning 2014.

Antalet personupplarade våldtäktsbrott har varierat kraftigt de senaste tio åren. Lägst antal sexualbrott upplarades 2007 då 14 % av alla anmälda sexualbrott personupplarades. År 2012 personupplarades 31 % av alla anmälda sexualbrott, vilket är den högsta siffran för denna tioårsperiod. År 2014 upplarades 20 %, år 2013 endast 16 % och år 2012 var personupplarningsprocenten 22 %.

2013 lagfördes 178 våldtäktsmål, vilket är en ökning med 7 mål från 2012 då den siffran således var 171.

Vid en stor undersökning som gjordes 2014 uppgav 2,4 % av kvinnorna och 0,2 % av männen att de blivit utsatta för sexuellt våld 2013. Siffran för antalet män som utsatts för sexuellt våld har legat 0,2 – 0,3 % de senaste 10 åren, med undantag för år 2009 då siffran var 0,4 %.

Under samma tioårsperiod har andelen kvinnor som uppgett att de utsatts för sexuellt våld varierat betydligt mer, mellan 1,1 och 1,6 %, med en drastisk ökning till 2,4 % 2013. Det är dock ännu för tidigt för att se huruvida detta är en avvikande siffra eller början på ett trendbrott.

⁵³ Hämtat från 2014 års nationella trygghetsundersökning utförd av Brottsförebygganderådet.

Vad gäller offer och förövare är ca 98 % av alla misstänkta förövare män.

Personer i åldrarna 16–24 löper störst risk för att bli utsatta för sexuellt våld. Bland ungdomar 16–19 uppgav 3,8 % att de blivit utsatta för sexuellt våld, och bland personer 20–24 var siffran 3,7 %. Bland personer 25–34 var siffran 1,9 %. Bland männen ligger andelen som utsatts för sexuellt våld jämt mellan åldersgrupperna.

Av denna statistik kan vi alltså utläsa att unga kvinnor i åldern 16–24 löper störst risk att bli våldtagna, och då troligtvis av män.

Vi kan också utläsa att endast ett fåtal av de anmälda brotten leder till lagföring, av de ca 6 000 anmälda våldtäkterna 2013 lagfördes endast 178 st. Det är alltså ungefär 3 % av alla anmälda våldtäkter som ledde till en dom.

Mörkertalet vad gäller våldtäkter och sexualbrott är stort; ofta hävdas det att det endast är 10–20 % av alla våldtäkter som anmäls.⁵⁴ I sin undersökning från 2014 konstaterar BRÅ att ungefär 98 000 personer angav att de varit utsatta för ett sexualbrott under 2013, men antalet anmälningar 2013 var ca 18 000. I detta fall anmäldes således cirka 18 %. Detta kan dock jämföras med mörkertalet för sexualbrott inom EU där endast 2–10 % av alla sexualbrott anmäls.⁵⁵

En viss försiktighet krävs dock vid användandet av den statistik Brottsförebygganderådet redovisar. Som redan nämnts är mörkertalet stort och eftersom övergrepp kan vara svåra att prata om synes det vara oklokt att förlita sig på att alla svar är sanningsenliga.

2.3.3. Tidigare forskning

Det finns många olika studier vad gäller både mäns våld mot kvinnor, samt sexuellt våld. Ett exempel på detta är Stina Jeffners doktorsavhandling *Liksom våldtäkt typ* från 1998 som undersöker ungdomars syn på våldtäkter, offer och förövare.⁵⁶ Jeffner säger om sin avhandling att ungdomarna anser att det alltid är våldtäkt om offret säger nej, men att det vid konkreta exempel visade sig att det fanns en bild av hur en ”riktig våldtäkt” går till.⁵⁷

Boken *Våldtäktskrisen*⁵⁸ baseras på en studie som gjordes av RSFU. Det är en sammanställning av 184 kvinnliga våldtäktsoffer och deras uppgifter. I denna framkommer att

⁵⁴ <https://www.bra.se/bra/brott-och-statistik/morkertal-och-dold-brottslighet.html>, Åström & Holst.

⁵⁵ Åström & Holst.

⁵⁶ Jeffner.

⁵⁷ Wennstam (a) s. 142.

⁵⁸ Hedlund.

verklighhetens offer ofta inte passar in på den bild vi har av vad som räknas som en riktig våldtäkt, och de allra flesta våldtäkter inte faller in under ”den perfekta våldtäkten”⁵⁹.

Petter Asp, professor i straffrätt, har även för Nationellt Center för kvinnofrid (NCK) medverkat antologin *Sju perspektiv på våldtäkt*.⁶⁰ Syftet med antologin, som ingår i Nationellt Centrum för Kvinnofrids rapport från 2010⁶¹, är att ge en rättslig bakgrund samt skapa en rättslig ram för våldtäkt och övriga sexuella övergrepp. Antologin går grundligt igenom vad som enligt lagen fodras för att ett förgripande skall klassas som våldtäkt samt bevisfrågor. Ett avsnitt som berör uppsåt och oaktsamhet finns också. Därutöver berör antologin också den debatt som finns om sexualbrottslagstiftningarna.

Regeringen gjorde 1998 en utredning som resulterade i propositionen ”Kvinnofrid”⁶². I propositionen slår regeringen fast att mäns våld mot kvinnor som de har eller har haft en nära relation med är den mest extrema följden av den maktobalans som råder mellan män och kvinnor.⁶³ De menar vidare att mäns våld mot kvinnor är ett uttryck för föreställningar om att män är överordnade kvinnor och att detta våld inte heller kan förklaras på samma sätt som övriga våldbrott. Regeringen menar att denna typ av våld utgör ett hinder för utvecklingen mot ett mer jämställt samhälle.⁶⁴

Katarina Wennstam har skrivit två uppmärksammade böcker på ämnet våldtäkt. Dessa är *Flickan och skulden* samt *En riktig våldtäktsman* som behandlar hur våldtäkter, offer och förövare uppfattas både av rättsväsendet och samhället och deras omgivning. I boken *Flickan och skulden* konstaterar hon att resonemangen vid våldtäkter oftast utgår från vad männen vill och att resonera kring vad kvinnan vill i sexuella situationer nästan verkar otänkbart.

Wennstam menar på att detta kommer från myten om den manliga sexualiteten som något okontrollerbart. Män anses helt enkelt inte kunna kontrollera sig i vissa situationer. Ansvaret för att se till att sådana situationer inte uppstår är därför kvinnornas.⁶⁵ Likaså menar Wennstam att synen på den ärbara madonnan och den syndfulla horan finns kvar, och den senare då blir ett lovligt byte.⁶⁶

⁵⁹ Se beskrivning i teoridelen.

⁶⁰ Asp.

⁶¹ Antologi: sju perspektiv på våldtäkt.

⁶² Prop. 1997/98:55 Kvinnofrid.

⁶³ Prop. 1997/98:55, s. 20f.

⁶⁴ Prop. 1997/98:55, s. 21.

⁶⁵ Wennstam (a), s. 21f.

⁶⁶ Wennstam (a), s. 50f.

Gällande likgiltighetsuppsåts användning vid avgöranden som rör våldtäkt finns det inte lika mycket skrivet. Det finns ett examensarbete från 2013 som utreder hur de olika uppsåtsformerna används vid våldtäktsmål.⁶⁷ I detta arbete konstateras att i de fall när domstolarna har fastställt att likgiltighetsuppsåt inte föreligger brukar de inte ge någon till förklaring till varför de drar den slutsatsen.⁶⁸ I uppsatsen fastställs också att domstolarna ofta i de fall när gärningsmannen avbrutit samlaget tolkar detta som att den inte varit likgiltig inför effekten dens handlingar fick.⁶⁹

Utöver detta finns det studier som visar att den manliga normen påverkar lagstiftningen på flera sätt genom att den har verkan på vad som regleras samt hur lagen tillämpas. Dessa studier påvisar att lagarna inte är tillräckligt effektiva för att förhindra och förändra den faktiska könsdiskriminering som domstolen genom sin tillämpning ofta fortsätter upprätthålla.⁷⁰

3. Material och Metod

3.1. Material

Jag har i min uppsats använt mig av domar, artiklar, böcker, debattartiklar och propositioner.

De domar jag benämnt Lunda-målet och Umeå-målet är båda sådana jag läst om i diverse nyhetstidningar då de varit uppmärksammande i de senaste åren. De har då framför allt uppmärksamrats för att det ansetts att domstolen gjort en felaktig eller väldigt konstig bedömning. De övriga målen jag granskar har jag hittat genom sökmotorn ”infotorg”. Jag har då sökt på ord som ”likgiltighetsuppsåt”, ”likgiltig våldtäkt” och ”likgiltighetsuppsåt våldtäkt”.

Många av artiklarna och debattartiklarna har jag använt mig av i analysen har jag hittat genom att använda mig av söktjänster såsom DISA, LUBsearch samt övriga söktjänster på internet. De sökord jag använt mig av har varit ”likgiltighetsuppsåt”, ”våldtäkt likgiltighetsuppsåt” ”likgiltig våldtäkt” samt ”Lunda-målet”.

Debattartiklarna och övriga artiklar har funnits i såväl juridiska forum som allmänna nyhetstidningar, till exempel Svenska dagbladet, Sveriges Television och Dagens juridik. Många av artiklarna är också skrivna i samband med de domar jag granskat. Artiklarna har

⁶⁷ Burevik Thörnquist.

⁶⁸ Burevik Thörnquist, s. 50.

⁶⁹ Burevik Thörnquist, s. 51.

⁷⁰ Gunnarsson & Svensson, s. 205f.

alla varit skriva av jurister, både praktiserande eller forskande. De böcker jag använt mig av har många gånger varit kurslitteratur på juristprogrammet eller på genuskurser.

Vad gäller den radiointervju jag har använt mig av, samt repliken på vad som sades under intervjun, kommer de från Sveriges Radio. Intervjun är gjord i samband med Hovrättens dom som kom i september 2013. Fallet gäller en gruppvåldtäkt på en 15-årig flicka. Då jag vid den tidpunkten följde debatten relativt noggrant hade jag redan då hört intervjun och repliken.

Vad gäller de böcker som inte är kurslitteratur har jag använt mig av samhällsvetenskapliga bibliotekets ämnesgrupperingar. De hyllor jag då kollat på är rättssociologi, kriminologi, kvinnofrågor, mansfrågor och sexologi. Jag har genom att sova bland titlarna på böckerna och sedan läsa baksida och kapitlens namn gallrat bland den mängd böcker som finns inom dessa områden. Jag har även noterat utgivningsåret och framför allt försökt använda mig av litteratur som utgivits på 2000-talet. I de fall äldre litteratur har använts har jag endast använt mig av dessa för att påvisa generella strukturer i samhället. Vid varje användning av litteratur utgivet före millenniumskiftet har jag också genom att relatera påståenden till nutida statistik från Brottsförebyggande rådets Nationella trygghetsgranskning (NTU) 2014⁷¹ så långt som möjligt försökt försäkra mig om att strukturerna fortfarande föreligger och att analysen om varför än i dag kan vara aktuell.

Wennstams böcker från 2002 och 2004 om våldtäktsmän och våldtäktsoffer har varit mycket uppmärksammade både inte bara i media utan även i nutida forskning om våldtäkter. Detta stämmer också för Jeffners avhandling ”Liksom våldtäkt, typ”.⁷² Då dessa ofta nämns i sammanhang där våldtäktsproblematiken diskuteras var det av hög relevans att inkludera dem i valet av litteratur.

Då det finns mycket skrivet om sexuellt våld och våldtäkter, samt om manlig och kvinnlig sexualitet har jag behövt sova mycket inom dessa områden. Denna gallring har jag gjort genom att i min läsning undersöka huruvida texterna refereras till och hur ofta detta sker. Jag har även beaktat huruvida författarens namn ofta nämnts i andra böcker på området, vilket då ger forskaren en legitimitet på det området. En viss uppfattning av en författare går även att få genom att se till vad som skrivs om författaren och huruvida dens åsikter eller resultat i dags av dagens forskare anses vara felaktiga eller gammalmodiga. Jag har även genom att titta på samhällsbibliotekets kurslitteraturshyllor försökt skapa mig en bild av författarna. Ingår de i kurslitteraturen hoppas jag att de anses vara duktiga inom sitt område. Genom att således se

⁷¹ Frenzel.

⁷² Jeffner.

till kurslitteratur, även om jag inte använt mig av just den boken, har jag sökt försäkra mig om att inga bestridda eller oseriösa forskare och deras resultat har använts.

Jag har i mitt val av material sökt att vara så ”heltäckande” som möjligt genom att använda mig av källor från olika forskningsområden. De texter jag har tagit del av är från de juridiska, rättssociologiska, sociologiska, kriminologiska samt genusvetenskapliga disciplinerna.

3.2. Metod

Mitt material består således av texter som behandlar våldtäktslagstiftningen eller är hämtade från debatten om uppmärksammade våldtäktsdomar. Därmed blir min grundläggande metod en kvalitativt inriktad närläsning av texter.

Texttolkning faller under det vidare begreppet kvalitativ metod, en metod som till skillnad från den kvantitativa metoden fokuserar på ord istället för siffror. Begreppet kvalitativ forskning är svårdefinierat, och något allmän accepterad definition finns inte. Många är ändå överens om vilka typer av metoder som den kvalitativa forskningen använder sig av. En av dessa metoder är insamling och analys av texter och dokument.⁷³

Många forskare som använder sig av kvalitativa forskningsmetoder lägger vikt vid att teorier är något som uppkommer ur data. Men samtidigt innehåller mycket av den kvalitativa forskningen en prövning av teorin under forskningens gång. Med detta menas att en teoretisk ståndpunkt kan formuleras under forskningens gång och ligga som grund för en ytterligare insamling av data som har till syfte att pröva utgångspunkten.⁷⁴

Kvantitativa metoders styrka kan sägas vara deras höga reliabilitet. Däremot behöver inte alltid validiteten vara lika hög; en kan ju räkna på sådant som inte fångar det fenomen som intresserar. För kvalitativa metoder står däremot validiteten i centrum; målet är att förstå det fenomen som studeras. Därför får reliabilitet en lite annorlunda innebörd än i kvantitativa studier där hög reliabilitet föreligger när slumpmässiga mätfel är fåtaliga. För kvalitativa metoder blir det snarare fråga om att tydligt visa hur man genomfört sin tolkning. När kvalitativa metoder används är det därför viktigt att slutsatserna är fast förankrade i data, och att denna förankring skall komma genom en noggrann och genomgående läsning av datan. Vidare är det viktigt att inte föra in fördomar i analysen.⁷⁵ Målet är naturligtvis att ge en så välgrundad analys som möjligt och det är därför viktigt att vara medveten om att all tolkning

⁷³ Bryman, s. 340-344.

⁷⁴ Bryman, s. 347 f.

⁷⁵ Denscombe, s. 367f.

sker från ett visst perspektiv och att forskaren alltid går in i sitt arbete med en viss förförståelse och därmed ett visst perspektiv på den fråga som skall studeras.

Mitt egen utgångspunkt är därvid ett feministiskt grundat perspektiv, där genus som en social konstruktion ligger till grund för teorier om manlig och kvinnlig sexualitet, hur rättsväsendet är normativt manligt samt hur sex kan användas som ett maktmedel. Den inläsning och framför allt den texttolkning jag gjort har således baserat sig på dessa teorier.

3.3. Etiska ställningstaganden

Forskare inom alla vetenskaper måste vara etiska. Detta beror på moraliska utgångspunkter som fastställer att inget fynd kan vara viktigare än integriteten hos de enskilda individerna.⁷⁶

Edvardsson är av åsikten att forskningsetik inte bör ses som ett regelverk utan som en fortlöpande och kritisk diskussion. Edvardsson menare vidare att ”etik” ofta kopplas till enskilda individers handlande men att det lika väl kan kopplas till exempelvis grupper eller hela samhällets agerande. Ju större gruppen som handlar oetiskt är, desto större effekter kan handlingarna dessutom få.⁷⁷ Detta torde vara sant också för forskare som verkar inom olika discipliner och de har således alla ett ansvar för att forskningsetiska hänsyn uppfylls och för att inga felaktiga eller för saken icke relevanta sakförhållandena får fäste som sanningar.

Jag kommer i min uppsats endast att använda mig av redan offentligtgjort material, så som propositioner och debattartiklar. I och med att materialet redan är offentligtgjort, och då det är författaren som offentliggjort materialet, synes ingen identitet behöva skyddas. Däremot är det dock viktigt att hänvisningar sker på ett adekvat sätt.

Vad gäller de domar jag använder mig av kommer jag inte använda mig av några identifierande namn, då detta för denna uppsats är oviktigt. När våldtäkter diskuteras i dagens Sverige kommer ofta frågan om personer med invandrarbakgrund upp, och de hävdas från vissa håll att personer med utländsk härkomst (och kanske framför allt de med rötter i Mellanöstern eller Afrika) oftare våldtar än ”etniska svenska killar”.⁷⁸ Detta är dock något som ofta dementeras,⁷⁹ Även Wennstam har i kapitlet ”Mannen med de mörka ögonen” utrett detta i sin bok *En riktig våldtäktsman*.⁸⁰ Med denna bakgrund anser jag det vara ännu

⁷⁶Denscombe , s. 193.

⁷⁷ Edvardsson, s. 215.

⁷⁸ Carlqvist.

⁷⁹ Fredriksson.

⁸⁰ Wennstam (b).

viktigare att inte på något vis identifiera gärningspersonerna på detta sätt i denna uppsats eftersom gärningsmännens bakgrund inte är relevant för min frågeställning.

4. Teoretiskt ramverk och vetenskapliga utgångspunkter

4.1. En föds inte till kvinna, en blir det.⁸¹

Rätten är i sin helhet relaterad till kön eftersom den bygger på mänskligt skapade normer och eftersom den påverkar människan. Inom rättsvetenskapen innebär genusforskning att fokus läggs på den del av det mänskliga livet som behandlar rättsliga normer.⁸²

I sin vanligaste användning syftar ordet genus på den kulturella åtskillnaden mellan kvinnor och män som bottnar i de biologiska skillnaderna.⁸³ Inom samhällsvetenskapen handlar genus framför allt om de sociala relationerna inom vilka individer och grupper agerar. Genus kan dock också förstås som

hur samhället förhåller sig till människokroppen och de många konsekvenser som det förhållningssättet får både i vårt privatliv som för mänsklighetens framtid.⁸⁴

Raewyn Connell skriver i sin bok ”Om genus” att åsikter om vad som är lämpligt genusrelaterat beteende ständigt sprids, av såväl omgivningen som av lagstiftare. Allt detta hjälper till att skapa genusskillnader i samhället. Den process barn genomgår när de genom allt de får höra själva förankrar ett genus och ett visst beteende till sig själva kallas utvecklandet av genuseditet.⁸⁵ Detta är således en process alla barn genomgår och som lär dem att en tjej beter sig på ett visst sätt och en kille på ett annat sätt. Det synes således vara så att barn när de förstår att de själva har, och tillhör ett kön (flicka eller pojke) samtidigt genom vad omgivningen säger till dem, uppfattar att det finns ett visst acceptabelt beteende knutet till det könet.⁸⁶

Ofta framförs kritiken att de sociala genusmönstren som finns inte enbart är naturliga konsekvenser av våra kroppars egenskaper utan att dessa mönster också påverkar kroppen och skapar de förhållanden som kroppen skall leva och utvecklas i.⁸⁷ Det förefaller vara så att våra kroppars egenskaper och de sociala genusmönstren samverkar och påverkar varandra, i ett

⁸¹ Moderniserad version av klassiskt citat av Simone de Beauvoir.

⁸² Gunnarsson & Svensson, s. 134.

⁸³ Connell, s. 23.

⁸⁴ Connell, s. 25.

⁸⁵ Connell, s. 18.

⁸⁶ Detta resonemang gäller främst för cis-könade barn. För trans* barn torde upplevelsen av detta vara en annan.

⁸⁷ Connell, s. 78.

slags cirkelmönster och cirkeltänkande. Med detta menar jag att vi, och våra kroppar, påverkas av samhället som omger oss, vilket ger oss vissa egenskaper, och genom att vi fått vissa egenskaper genom vår omgivning fastställs det alltså att dessa egenskaper hör ihop med ett visst kön, vilket i sin tur leder till att de därmed anses naturligt hör ihop med ett visst kön. Genus kan också betraktas om en social struktur. Ordet struktur förstås här som varaktiga eller vidsträckta mönster i de sociala relationerna.⁸⁸ Praktik formas av de sociala strukturerna och de formas och produceras av det mänskliga beteendet.⁸⁹

Connell trycker också på det kvinnoförtryck som kommer till uttryck genom att det finns hela humorgenerer som bygger på kvinnoförakt samt industrier som bygger på att kvinnor ses som en konsumtionsvara för män.⁹⁰ Vidare menar Connell att kvinnor i många situationer behandlas som bihang till huvudattraktionen, exempelvis cheerleaders vid sportevenemang eller de lättklädda så kallade rondflickor vid boxningsmatcher.⁹¹ Kvinnor ses således inte som likvärdiga utan något som endast finns där för att på något sätt lyfta den manliga upplevelsen av huvudattraktionen, för att förlöjligas, eller för männen att ta del av när de önskar.

Det är oftast män som lyfter bilden av kroppen som en maskin som producerar könsskillnader.⁹² Det är alltså män själva som lyfter, och därmed bibehåller, bilden av att män och kvinnors kroppar skiljer sig åt och att kropparna naturligt av sig själva skapar könsskillnader. Alltså har vi strukturer i vårt samhälle som betraktar män på ett visst sätt, som genom mäns aktiva val och deras medvetna handlingar lyfts och därför legitimeras och bevisas. På detta sätt kan således synen på den manliga sexualitet leva vidare då den anses avspegla sanningen, och detta synes alltså bero på att männen själva väljer att behålla denna bild.

Kön är en viktig del i organiserandet av ett samhälle. Samhällen konstrueras kring människors könstillhörighet, och detta skapar då den så kallade genusordningen. Ett exempel på en genusordning är patriarkat, det vill säga ett samhälle där män har mer makt än kvinnor.⁹³ Inom en patriarkal genusordning, eller stuktur, framhålls ofta mannen som normen, och det som ses som manligt ges då företräde framför det som anses vara kvinnligt.⁹⁴ Det patriarkala samhället framhåller också därför den manliga sexualiteten som normen, och den kvinnliga

⁸⁸ Connell, s. 24.

⁸⁹ Connell, s. 104.

⁹⁰ Connell, s. 20.

⁹¹ Connell, s. 20.

⁹² Connell, s. 77.

⁹³ Gunnarsson & Svensson, s. 137.

⁹⁴ Gunnarsson & Svensson, s. 137.

sexualiteten som avvikande från normen. Därför ges också typiska manligt beteenden, och typisk manlig sexualitet, företräde framför kvinnors handlande. Ett resultat av en patriarkal struktur blir således att kvinnor lever i samhället på männens villkor, och måste rätta sig därefter.

Rätten är rent formellt till stor del könsneutral då majoriteten av de lagparagrafer som finns inom den svenska lagstiftningen är könsneutrala i och med att det inte används ord som ”man” eller ”kvinna”. Istället brukas ord som ”någon” och ”annan”.⁹⁵ Detta leder dock inte automatiskt till att rätten verkligen fungerar på ett könsneutralt sätt. I praktiken, genom lagens utformning eller genom den tolkning och tillämpning som domstolar gör, kan rätten ge effekter som inte är könsneutrala vad gäller levnadsvillkoren eller värderingar om vad som är manligt och kvinnligt.⁹⁶

4.1.1. Sexualitet som makt

Sexualiteten har identifierats som grundläggande för de maktrelationer som finns mellan könen.⁹⁷ Vid en något svart-vit tolkning förstås sexualitet i ett heteronormativt samhälle som tillfredsställelse av en fallos.⁹⁸ Den manliga tillfredsställelsen hamnar således i fokus, och huruvida det är tillfredställande för kvinnan eller inte hamnar i skymundan. I ett sådant samhälle anses kvinnor också ha något som de inte ska vara villiga att dela med sig av.⁹⁹

I ett heteronormativt samhälle skall kvinnor alltså inte vara allt för sexuellt aktiva och lättillgängliga, utan vara mer restriktiva och selektiva i sin sexualitet. I sådana samhällen anses kvinnor ha något som är viktigare för män än det är för kvinnorna själva.¹⁰⁰ Kvinnors sexualitet är således viktigare för män än för kvinnorna, då deras sexualitet finns där för att tillfredsställa männen och inte kvinnorna.

Nordisk forskning på områden som rör sexualbrott utgår ofta från att sexualbrott och sexuellt våld är ett uttryck för mäns makt över kvinnor och deras sexualitet¹⁰¹. Detta var också något som lagstiftaren uppmärksammade 1998 genom Kvinnofridsutredningen.¹⁰² Sexualitet som makt har dock inte fått genomslag när det gäller tillämpningen av sexualbrotten.¹⁰³

⁹⁵ Alla lagar är inte könsneutrala, exempelvis barnadråp (BrB 3:3) samt grov kvinnofridskränkning (BrB 4:4a).

⁹⁶ Gunnarsson & Svensson, 25.

⁹⁷ Gunnarsson & Svensson, s. 211.

⁹⁸ Smart, s. 28.

⁹⁹ Smart, s. 29.

¹⁰⁰ Smart, s. 30.

¹⁰¹ Gunnarsson & Svensson, 212.

¹⁰² Prop. 1997/98: 55 Kvinnofrid.

¹⁰³ Gunnarsson & Svensson, s. 215.

I den analys MacKinnon gör av hur sexualiteten används som makt fastställs, bland annat, att sexualbrott är ett uttryck för mäns makt över kvinnor och att kvinnor konstrueras som sexualobjekt.¹⁰⁴ Troligtvis konstrueras de även till sexobjekt genom makten den manliga sexualiteten har. Med andra ord kan detta uttryckas så att en man enbart anses vara en riktig man om han kan använda sin penis som ett maktmedel, eller ett instrument för att uppnå makt.¹⁰⁵

Ofta behandlas kvinnor som föremål för mäns begär eller symboliskt som en källa till moraliskt förfall hos män.¹⁰⁶ Det anförs att det finns informella uppförande koder som ställer krav på att framför allt unga kvinnor skall kontrollera inte bara sin egen sexualitet utan också sina manliga partners sexualitet.¹⁰⁷ På detta sätt skuldbeläggs kvinnor således för sitt uppförande om det kan anses att de varit promiskuösa då de således inte tagit ansvar för sexualiteten hos männen om kring sig.

4.1.2. Manligt och kvinnligt

Kvinnor anses många gånger vara naturligt omvårdande och passiva. Männen, och manlighet, anses å andra sidan vara stridbara, ambitiösa och målinriktade.¹⁰⁸ I många diskussioner om manlighet synes manlighet vara mätbart, det vill säga du kan vara mer eller mindre manlig.¹⁰⁹

En vital del av maskuliniteten är den manliga sexualiteten. Den manliga sexualiteten ses ofta som en slags primal kraft som ej kan stoppas. Den anses vara självstyrande, äventyrlig och utforskande. Män anses också många gånger ha en större sexualdrift än kvinnor.¹¹⁰ Det finns en stereotypisk bild av kvinnlig sexualitet som prydd medan mannens sexualitet anses vara erotiskt expansiv och opålitlig.¹¹¹ Bilden av manlighet och kvinnlighet synes sålunda återspegla sig i bilden av manlig och kvinnlig sexualitet.

Ofta hävdas det att kvinnor och män förhåller sig olika till sex. Det menas att männen på grund av sin testosteronhalt vill ha sex varje dag, särskilt i ung ålder, och att detta har biologiska förklaringar. Resonemanget synes vara så att kvinnor har störst sexlust när de har ägglossning och att män därför måste ha lust varje dag för att kunna ha sex när kvinnorna väl vill. Detta förklaras genom liknelser till djurriket där hanarna måste kunna para sig när

¹⁰⁴ Gunnarsson, Svensson, s. 211.

¹⁰⁵ Brittan, s. 47.

¹⁰⁶ Connell, s. 20.

¹⁰⁷ Gunnarsson & Svensson, s. 212.

¹⁰⁸ Arrhenius, s. 16.

¹⁰⁹ Brittan, s. 1.

¹¹⁰ Brittan, s. 46.

¹¹¹ Arrhenius, s. 18.

honorna är brunstiga.¹¹² Sexlusten hos unga män har alltså med fortplantning och med människosläktets överlevnad att göra, och har därmed biologiska förklaringar. Genom detta resonemang blir hypotesen att män har större sexlust än kvinnor också en odiskutabel sanning. På sätt och vis ursäktas också männens beteende genom detta synsätt, då de måste (eftersom det beror på biologiska faktorer som de ej själva kan styra över) uppföra sig på ett visst sätt för att visa för kvinnor med ägglossning (som således har sexlust) att de är redo för fortplantning.

Samtidigt brukar det också även hävdas att kvinnor måste ha ett förspel innan de känner sig redo att ha sex, samtidigt som hon vill ha ett efterspel efteråt. Kvinnors sexualitet sägs utöver detta vara omgivningsorienterad, det vill säga att hon måste trivas och känna sig lugn i sin omgivning. Killars sexualitet är å andra sidan individorienterad vilket betyder att de har sex på ett annat sätt än kvinnor och de kan ha sex på andra premisser än kvinnor.¹¹³ Detta skulle således betyda att kvinnor föredrar att ha färre sexpartners och mjukare, långsammare och kanske till och med romantiskare sex medan killar tar allt sex de får oavsett situation.

Av de resonemangen ovan kan vi således komma fram till följande syn på de två olika sexualiteterna: Tjejer har sex med personer de har känslor för först när de anser att de kan lita på personen, killar å andra sidan separerar sex från övriga känslor och förhållanden och vill mest sprida sina gener vidare så mycket som möjligt.

4.2. Det ideala offret

Den norske kriminologen Nils Christie myntade 1983 begreppet *Det ideala offret* i sin artikel *The ideal victim*.¹¹⁴ Begreppet syftar till den kategori av människor som om de utsätts för ett brott har lättast att betraktas som ett offer av samhället.¹¹⁵ I artikeln sammanställer Christie sex kriterier som krävs för att ett offer skalla beaktas som ett ”verkligt” offer i samhällets ögon.

Dessa är:

1. Offret är svagt.
2. Offret är upptaget med ett respektabelt projekt.
3. Offret är på en plats som han eller hon inte kan klandras för att vara på.
4. Gärningsmannen är stor och ond.

¹¹² Sveriges radio (b).

¹¹³ Sveriges radio (b).

¹¹⁴ Först publicerad i Fattah, Ezzat A. (red.), *From crime policy to victim policy: reorienting the justice system*, Macmillan, Basingstoke, 1986, s. 17-30.

¹¹⁵ Christie, s. 47.

5. Gärningsmannen är okänd och har ingen personlig relation till offret.¹¹⁶

Till denna lista kan även en sjätte punkt läggas till:

6. Offret ska ha tillräcklig med inflytande för att kunna hävda sin ”offerstatus”. Med detta menas att offret skall vara tillräckligt starkt för att bli hörd eller för att våga tala. Samtidigt måste offret vara tillräckligt svagt för att inte bli ett hot mot andra viktiga intressen.¹¹⁷

Christie hävdar dessutom att hur viktiga skillnaderna är i vilka som legitimeras som offer och vilka som inte gör det ofta ställs på sin spets i våldtäktsfall. Det är lättare för den unga oskulden som på väg hem överfalls än en erfaren kvinna som träffar en man på krogen att få offerstatus¹¹⁸ Det synes alltså vara så att föreställningar om vem som räknas som ett riktigt offer och vem som räknas som en riktig gärningsman är viktigare i våldtäktsmål än i övriga mål, som sålunda inte omgärdas lika starkt av föreställningar kring riktiga offer och riktiga gärningsmän. Vem som helst kan misshandlas och bli trodd, men vem som helst kan inte bli trodd om den hävdar att hen blivit våldtagen.

Vidare menar Christie också att det föreligger ett förhållande mellan offret och gärningsmannens status som ideala: ju mer idealt ett offer är, desto mer ideal blir gärningsmannen. Samma förhållande gäller också tvärtom: ju mer ideal gärningspersonen är, desto mer ideal blir offret.¹¹⁹

Den ideal gärningspersonen skall inte heller likna offret. Detta visas också genom den allmänna bilden av en gärningsperson.¹²⁰ Med detta synes Christie mena att personer som i allmänhetens ögon är väldigt olika offret (kanske till utseendet eller socionomisk bakgrund) är troligare att betraktas som gärningspersoner. Därutöver synes det vara så att allmänheten när de ombeds beskriva en gärningsperson beskriver ”en annan” person än offret.

Christie menar där utöver på att det är olidligt att se sina värsta fiender som människor som oss själva.¹²¹ Detta betyder alltså att vi ogärna accepterar att de i vår närvaro har begått våldsbrott. Att acceptera att personer utanför vår cirkel, det vill säga någon annan, begår våldsbrott blir sålunda lättare.

¹¹⁶ Christie, s. 48.

¹¹⁷ Christie, s. 51.

¹¹⁸ Christie, s. 48.

¹¹⁹ Christie, s. 54.

¹²⁰ Christie s. 55.

¹²¹ Christie, s 56.

4.2.1. Det ideala våldtäktsoffret

I sin bok *Flickan och skulden* sammanställer Katarina Wennstam, efter samtal med både åklagare och advokater, vilka kriterier en kvinna bör uppfylla för att bli trodd.¹²² Dessa är¹²³:

1. *Det ska vara en "bra" kvinna.* Med detta menas att kvinnan lever ett så kallat "vanligt liv" med till exempel ett jobb, barn, kanske är hon gift.
2. *Våldtäkten skall vara en överfallsvåldtäkt.* En för henne okänd man skall en mörk kväll hoppa fram ur en buske.
3. *Kvinnan skall efteråt kunna uppvisa någon typ av skador som tyder på att hon utsatts för våld under våldtäkten.* Det bästa är också om det finns materiella bevis, så som trasiga eller blodiga kläder.
4. *Efter övergreppet skall kvinnan ta sig till en polisstation för att göra en anmälan.* Nu skall hon dessutom bete sig på ett visst sätt: hon ska vara uppriven och ledsen, men samtidigt tydligt och sakligt kunna berätta om övergreppet. Men hon skall inte vara så detaljrik att historien verkar påhittad. Dessutom skall hon aldrig ändra sin berättelse.
5. *Det perfekta våldtäktsoffret har dessutom inte druckit alkohol på flera dagar.*

5. Analys och diskussion

5.1. Domar

5.1.1. Lundamålet – målet som på sätt och vis fick debatten att sätta igång

Ett av de senaste åren mest uppmärksammade fall, som ju visat i tidigare avsnitt också skapade stor debatt om våldtäktslagstiftningen är det så kallade "Lunda-målet".

I målet beskriver båda parter att kvinnan sagt nej och verkat motvillig, men att mannen har tolkat detta som en del av dominans eller BDSM-sex. Tingsrätten kommer i domen fram till att mannen uppfyllt gärningsrekvisiten för våldtäkt, men däremot inte rekvisiten som rör det personliga ansvaret.¹²⁴ Han har alltså våldtagit kvinnan enligt den rättsliga beskrivningen av våldtäkt men hade inte uppsåt till att våldta. Därför har han inte begått en straffrättsligt giltig våldtäkt.

¹²² Wennstam (a), s. 106ff.

¹²³ Min egen sammanställning

¹²⁴ Mål nr B5865-13.

I princip ingen kritik har riktats mot tingsrättens bedömning vad gäller gärningsrekvisiten, och deras bedömning att det synes¹²⁵ vara så att gärningsmannen faktiskt inte hade avsikts- eller insiktsuppsåt. Frågan som då ställts är dock huruvida likgiltighetsuppsåt föreläggat.¹²⁶ När kvinna upprepade gånger sagt nej och mannen ändå fortsatt utan att försäkra sig om att ”nejen” var en del av den typen av sex de (enligt honom) hade, är han då inte likgiltig inför huruvida kvinnan blir våldtagen eller inte? Likgiltighetsuppsåt innebär ju, som redan sagts, att gärningspersonen är likgiltig inför följden.¹²⁷ I detta fall hade han kanske varken avsikt eller insikt om våldtäkten, men hans handlingar skulle kunna tolkas så att han varit likgiltig inför det.

Svaret på frågan om varför likgiltighetsuppsåtet inte användes står kanske att finna i uppgifterna om henne. Hon är nämligen varken ett perfekt offer eller ett perfekt våldtäktsoffer. För det första har hon följt med mannen hem, och i och med detta gått från att vara en ”ärbar madonna” till en ”syndig hora”,¹²⁸ och dessutom är hon i och med detta inte på väg till eller från ett ställe hon inte kan förebrås för.¹²⁹ Utöver det ses ju den manliga sexualiteten som ostoppar när männen väl blivit upphetsade (och det synes ju inte krävas mycket för det) och kvinnor är ju de som ska ta ansvar för den.¹³⁰ Kvinnan kan anses ha brustit i detta avseende då hon följde med honom hem (när hon följde med honom hem kom han att anta att de skulle ha sex).

Dessutom har hon under kvällen druckit alkohol vilket påverkar både hennes trovärdighet, men också hennes status som våldtäktsoffer.¹³¹ Att dricka alkohol ses ofta som något en ärbar madonna inte gör, och ur Wennstams bok går att utläsa att många som druckit alkohol anses få skylla sig själva.¹³² Anmärkningsvärt i detta fallet är dock att gärningsmannens alkoholkonsumtion inte påverkar hans trovärdighet.

Det hade varit intressant om domstolen hade utrett likgiltighetsuppsåtet närmare, och mycket i kritiken mot målet ligger också i att domstolen, till synes lättvindigt, efter att de utrett att inte avsiktsuppsåt eller insiktsuppsåt föreligger konstaterar att rekvisiten för personligt ansvar inte

¹²⁵ Vi får ju förlita oss på vad den säger, och analyser av hur den har agerat. Vad han egentligen visste/ville vet vi ju i egentlig mening inte.

¹²⁶ Eriksson (b).

¹²⁷ Asp & Ulväng, s. 321f.

¹²⁸ Wennstam (a), s. 50f.

¹²⁹ Christie, s. 47.

¹³⁰ Brittan s. 46. Wennstam (a), s. 21f.

¹³¹ Wennstam (a), s. 108.

¹³² Wennstam (a), s. 83ff.

är uppfyllt.¹³³ Domstolen diskuterar alltså inte frågan om huruvida likgiltighetsuppsåt föreligger och frågan som ställts blir då om utgången hade varit en annan om detta utretts på ett adekvat sätt. Detta synes vara ett återkommande handlingsätt bland domstolarna.¹³⁴

Som vi sett genom Wennstams sammanställning ska det perfekta brottsoffret uppföra sig på ett visst sätt efter våldtäkten. Samtidigt som hon på ett tydligt sätt skall visa att hon är medtagen av händelsen, får hon inte vara alldeles för uppriven¹³⁵. Det är viktigt att hon således är lagom mycket förtvivlad. I Lundamålet uppger målsägande och andra vittnen att hon varit mycket olycklig, men då hon redan före våldtäkten behandlats för depression kan inte hennes sinnesstämning, enligt tingsrätten, på ett adekvat sätt sammankopplas till våldtäkten. Det kan därutöver anses att hon har varit lite för uppriven efter våldtäkten, då hon uppger att hon blivit apatisk, vilket kan leda till att hennes trovärdighet faller, då något annat än våldtäkten således måste vara anledningen till hennes sinnesställning.

Även Hovrätten ogillade målet.¹³⁶ I ett pressmeddelande uttalar hovrättspresidenten att de i egentlig mening inte misstror kvinnan. Dock menar han att då våldtäkt är ett så pass allvarligt brott är beviskraven högt satta och att hennes berättelse om händelsen därför måste uppfylla vissa krav. Kvinnans berättelse i detta fall uppfyller inte de krav som finns.¹³⁷ Här ser vi alltså igen att det är viktigt att kvinnan är lagom uppriven, så att hon kan lämna en sammanhängande, tydlig och lagom detaljerad berättelse.¹³⁸ Kan hon inte göra det riskerar hon således att förlora målet då hennes berättelse inte uppfyller de krav som finns.

Hovrätten behandlar i domskälen huruvida gärningsmannen varit likgiltig inför målsägandes inställning. Den börjar med att konstatera att hans uppfattning av hennes ”nej” som en del av dominanssex är svårförklarad, men att inget annat i utredningen tyder på att han hade uppsåt att tvinga henne till de sexuella handlingarna.¹³⁹ Hovrätten konstaterar alltså att gärningsmannens uppfattning av situationen inte finner stöd i vad som övrigt sagts om kvällen och finner uppfattningen vara besynnerlig.

5.1.2. Hur mycket våld krävs?

I många fall när likgiltighetsuppsåtet används vid våldtäktsmål handlar det om huruvida det hos gärningspersonen föreligger en likgiltighet inför att den åtalade orsakat målsägande

¹³³ Eriksson (b).

¹³⁴ Burevik Thörnquist.

¹³⁵ Wennstam (a), s. 107f.

¹³⁶ Mål nr B 409-14.

¹³⁷ Pressmeddelande från Sveriges Domstolar.

¹³⁸ Wennstam (a) s. 107f.

¹³⁹ Mål nr B 409-14.

smärta eller skada under våldtäkten.¹⁴⁰ Ett exempel på detta är hovrätten för nedre norrlands dom från 2009.¹⁴¹ Målet behandlar en kvinna som efter att antingen blivit drogad eller frivilligt tagit en drog blivit medvetlös hemma hos en bekant. Den skall enligt åtalet därefter, efter att kvinnan flertalet gånger sagt nej till analsex, analt våldtagit kvinnan med en batong eller liknande föremål. Kvinnan har till följd av övergreppet vållats allvarliga ändtarms- och slutmuskelskador med inkontinens för både gaser och avföring. Mannen skall dessutom under förloppet uppmärksammat att hon blödde ur anus.¹⁴²

Hovrätten skriver i sina domskäl att den åtalade:

uppenbarligen [har] haft en likgiltig inställning till denna risk [...]. Handlingen framstår i själva verket som så rå och hänsynslös och helt artskild från ömsesidig sexuell samvaro att det ligger nära till hands att anta att [förövaren] avsiktligt velat skada Kvinnan A.

Detta kan återkopplas till de kriterier för det perfekta våldtäktsoffret Wennstam ställt upp. Om offret kan uppvisa fysiska skador är det lättare för henne att bli trodd.¹⁴³ Skadorna gör alltså anklagelserna legitima. Christie har ju uttryckt att det föreligger ett samspel mellan offer och förövares status som ”ideala”.¹⁴⁴ Därav torde det vara så att eftersom offrets status legitimeras av de skador offret kan uppvisa påverkas också gärningspersonens status som förövare genom de fysiska skador den har orsakat. Detta torde förstärkas än mer om gärningspersonen fortsätter sitt handlande trots uppstådda skador. Detta passar även ihop med Christies kännetecken för förövaren i sammanställningen av kriterierna för det perfekta offret. I dessa kriterier kan vi utläsa att förövaren skall kunna anses vara stor och ond.¹⁴⁵ Att skada en annan person och ändå fortsätta med sina handlingar efter att skadan uppmärksammas anses nog av många vara en ond handling.

Ett annat exempel på hur likgiltighetsuppsättet används gällande skadan som uppstått är den så kallade flaskvåldtäkten som skedde hösten 2012. Detta mål handlar om tre killar som har hållit fast en kvinna samtidigt som de tvingat isär hennes ben och fört in en tom vinflaska i hennes underliv. De har även filmat övergreppet.

¹⁴⁰ Det finns även flertalet mål som gäller våldtäkt mot minderårig där gärningspersonens inställning till offret ålder behandlas, och huruvida den varit likgiltig inför risken att målsägande varit under 15. Dessa kommer jag dock inte behandla då de målen faller under en annan lagparagraf.

¹⁴¹ Mål nr B 861-09.

¹⁴² Mål nr B 861-09.

¹⁴³ Wennstam (a), s. 107.

¹⁴⁴ Christie, s. 54.

¹⁴⁵ Christie, s. 47.

Av tingsrätten i Umeå frias de tre männen och i domen står det att anledningen till att kvinnan hållit ihop benen skulle kunna bero på att hon är blyg. Rätten skriver vidare att det inte finns något i killen som förde in flaskans handlingar som tyder på att han varit likgiltig inför skadan som uppstår, då de slutade när de upptäckte att hon blödde.¹⁴⁶ Likgiltigheten kom alltså att bero på huruvida gärningspersonens handlingar visade att den var likgiltig inför skadan som uppstod eller inte. Igen hamnar alltså fokus på den fysiska skadan, och likgiltighetsuppsåtet kopplas till denna skada. Gärningsmannen betraktas också genom att han slutade när en skada uppstod således inte längre som ond. Följaktligen blir han inte längre en ideal förövare, och hennes status som idealt offer faller samtidigt eftersom statusen offer och förövare har som ”idealt” beror av varandra.¹⁴⁷

Tingsrätten skriver att det inte är ställt utom allt rimligt tvivel¹⁴⁸ att gärningsmannen inte tolkat hennes beteende som att hon varit blyg¹⁴⁹. Detta torde vara ett uttryck för de olika synerna vi har på manlig och kvinnlig sexualitet. Män har traditionellt ansetts ha en mycket stark sexualitet, som är utåtriktad och utforskande.¹⁵⁰ Deras sexualitet är även ostoppar när de väl blivit upphetsade.¹⁵¹ Kvinnors sexualitet å andra sidan anses vara kysk och försiktig.¹⁵²

Hovrätten för Övre Norrland ansåg dock att det var uppenbart att mannen förstått att kvinnan inte frivilligt gått med på att han förde in flaskan i kvinnans underliv.¹⁵³ De har alltså i sin bedömning använt sig av insiktsuppsåtet. De resonerar således som så att mannen när han fört in flaskan i kvinnans underliv insett att hon inte ville att detta skulle ske, vilket leder till att han insåg att följden skulle vara att han utförde en sexuell handling emot hennes vilja.

I Lunda-målet konstaterar hovrätten även, lite i förbifarten, att våld har förekommit, men att detta ändå inte ändrar uppfattningen att den tilltalande skall anses varit likgiltig inför målsägandes inställning till handlingarna.¹⁵⁴ Följaktligen borde det vara så att det krävs en viss mängd eller typ av våld för att våldet skall göra att gärningsmannen ansetts vara likgiltig i sitt handlande.

¹⁴⁶ Mål nr B 516-13.

¹⁴⁷ Christie, s. 54.

¹⁴⁸ ”Ställt utom allt rimligt tvivel” är ju den sannolikhet som krävs vid våldsbrott.

¹⁴⁹ Mål nr B 516-13.

¹⁵⁰ Brittan, s. 46.

¹⁵¹ Wennstam (a), s. 21f.

¹⁵² Arrhenius, s. 18.

¹⁵³ Mål nr B 485-13.

¹⁵⁴ Mål nr B 409-14.

5.1.3. Smittospridning – ett speciellt problem

Likgiltighetsuppsåtet används också vid våldtäktsmål som behandlar risken för att smitta någon med en allvarlig sjukdom, till exempel HIV. I dessa mål har alltså en person som bär på HIV-smittan våldtagit en person som inte bär på HIV. I sådana fall handlar uppsåtet följaktligen inställningen hos gärningsmannen gällande risken att överföra smittan.

I ett mål från 2007 uttalar Svea hovrätt att gärningsmannen har insett att risken för att smittan skulle överföras föreligger och att våldtäkten därmed skall rubriceras som grov våldtäkt.¹⁵⁵

Fara för att målsäganden skulle smittas av HIV till följd av samlaget har alltså förelegat, vilket [den åtalade] också måste ha insett. [...] ger utredningen i målet [...] inte stöd för slutsatsen att [den åtalade] varit likgiltig inför risken att målsäganden kunde smittas.[...] [Den åtalades] insikt om faran att målsägande kunde smittas [...] gör dock att hovrätten [...] anser att gärningen skall bedömas som grov.

Det synes vara så att domstolen resonerat som så att den tilltalade genom sin vetskap att den är HIV smittad och inte får ha oskyddat samlag insett att en risk för att smittan fördes vidare förelåg. Men de menar att den inte varit likgiltig inför att målsägande skulle kunnat bli smittad. Trots detta skall dock insikten göra att brottet skall bedömas som grovt.

Att en HIV smittad person våldtar någon och därmed riskerar att föra smittan vidare passar in på de kriterier Christie uppställt. Förövaren skall ju vara rå och hänsynslös i sitt beteende,¹⁵⁶ och att utsätta någon för faran att drabbas av en livslång, och livshotande, sjukdom faller otvivelaktigt under denna kategori.

5.2. Debatten

5.2.1. Ingen kvinna har sex på det sättet

Vid våldtäktsmål, och kanske framförallt vid mål som gäller gruppvåldtäkter, är det inte allt för sällan debatten kommer att handla om att en kvinna aldrig skulle kunna tänka sig att ställa upp på det som skett. Det förekommer då uttalanden som att en kvinna aldrig skulle kunna tänka sig att ha sex med så många killar på samma kväll och detta skall då ligga till grund för att killarna borde insett att de förgrep sig på henne.¹⁵⁷ Detta har dock fått kritik för att vara moraliserande och hämmande, samtidigt som det ger en felaktig bild av sexualiteten hos

¹⁵⁵ Mål nr B 6206-07.

¹⁵⁶ Christie, s. 47.

¹⁵⁷ Sveriges radio (b).

kvinnor och män. Det finns inte två olika sätt att vilja ha sex: ett manligt och ett kvinnligt sätt.¹⁵⁸

5.2.2. Beviskraven

Madelene Lejonhuvud, professor emerita i straffrätt, menar att Högsta domstolen har satt beviskraven i våldtäktsmål väldigt högt.¹⁵⁹ Detta torde kunna vara ett uttryck för att rätten är normativt manlig. Rätten är i många fall skapad utifrån manliga normer, och tillämpas utifrån manliga normer.¹⁶⁰ Ofta är det ju också män som fortsätter att framhålla synen på den manliga sexualiteten som väldigt stark och som något som inte kan behärskas och tämjas.¹⁶¹ Det synes inte vara allt för långdraget att anta att de högt satta beviskraven kommer av detta. De höga beviskraven skulle således kunna vara rättssamhällets svar på ”boys will be boys”, det vill säga att godta att killar gör ”hyss” och att det är en del av deras sexuella natur.

Hur högt satta beviskraven är beror dock på hur allvarligt ett brott bedöms vara.

Hovrättspresident Lennart Svensäter menar att de höga beviskraven beror på att våldtäkt betraktas som ett allvarligt brott.¹⁶² Följaktligen synes det vara så att domstolarna genom de högt satta kraven vill säkra att det verkligen bara är ”riktiga våldtäktsmän” som kan komma att dömas för våldtäkt.

Som redan sagt tillhör sexualbrotten en särskild typ av brottslighet som på många sätt skiljer sig från övrig brottslighet. Linnéa Wegerstad, doktorand i straffrätt, menar att det är viktigt att diskutera vad uppsåt egentligen innebär och vad begreppet bör innefatta.¹⁶³ Sexualbrotten handlar ju i grunden om makt och maktutövande.¹⁶⁴ Det gärningspersonen gör är att den demonstrerar att hen har makten att ta ifrån oss något vi själva värderar väldigt högt (vår rätt till sexuell självbestämmande).¹⁶⁵ Bedömningarna torde därför istället för att utgå från att det handlar om sexuell upphetsning och olika sätt att uttrycka sig sexuellt utgå ifrån att sexualbrotten handlar om ett maktutövande, där förövaren bevisar att den har större rätt till offrets kropp än offret själv har.

Susanna Eriksson, doktorand i straffrätt, menar att ett av de allvarligaste felen en domstol kan göra är att bortse från likgiltighetsuppsåtet. Hon menar också att vi måste ställa oss frågan

¹⁵⁸ Sveriges radio (c).

¹⁵⁹ Dagen juridik (b).

¹⁶⁰ Gunnarsson & Svensson, s. 205f.

¹⁶¹ Connell, s. 77.

¹⁶² Pressmeddelande från Sveriges Domstolar.

¹⁶³ Wegerstad.

¹⁶⁴ http://www.nck.uu.se/Kunskapscentrum/Kunskapsbanken/amnen/Sexuellt_vald/Sexuellt_vald

¹⁶⁵ Forslund.

”vem rättsstaten egentligen är till för” om domstolarna inte gör en fullständig uppsåtsbedömning.¹⁶⁶ Med detta synes hon mena att domstolarna sviker offren om de enbart utesluter att insikts eller avsiktssuppsåt föreligger utan att göra en fullständig bedömning av huruvida likgiltighetsuppsåt föreligger. Samtidigt skapar de då ett rättsväsende som är till för de åtalade. Detta kan igen ses som ett exempel på att tillämparna utgår från den manliga normen och håller manligheten om ryggen.

Det synes alltså vara så att domstolarna genom att sätta beviskraven högt och genom att inte göra fullständiga uppsåtsutredningar skapar ett samhälle som gång på gång talar om för män att deras sexualitet går före kvinnors rätt att själva bestämma över sina kroppar. Detta bevisar dessutom för unga killar, kanske till och med långt innan de själva blivit sexuellt aktiva, att de kan göra lite hur de vill (så länge de håller sig inom en viss ram) utan att någonting egentligen händer. Samtidigt gör detta att bilden av den manliga och kvinnliga sexualiteten upprätthålls, och i förlängningen vad som är manligt och kvinnligt. På detta sätt valideras också antaganden om att män betar som på ett visst sätt. Detta kan beskrivas som en cirkel där ett påstående vinner makt och därefter bevisar sig självt: Män är sexuellt utåtriktade → bevisas genom de våldtäktsanmälningar som kommer in → vi får bevisat att män är sexuellt explorativa med stort sexuellt behov → våldtäktsbedömningarna som görs utgår från sanningen om mäns sexualitet som nu bevisats.

5.2.3. Sexuell integritet, självbestämmande och fina killar

Peter Asp, professor i straffrätt, menar att det är få saker som vi värderar så högt som vår rätt till sexuellt självbestämmande.¹⁶⁷ Därav har våldtäktsparagrafen en relativt högt satt straffskala, och inkluderar, i teorin, många fall. Detta torde också kunna vara anledningen till att ”riktiga” våldtäktsmän ofta straffas hårt av sin omgivning, där det ofta är häftiga opinionsbildningar mot dem.¹⁶⁸ Kanske är detta också anledningen till att ”fina killar” inte anses kunna våldta, eller varför vi har svårt att förlika bilden av våldtäktsmän som monster med de trevliga killar vi dagligen omger oss med.

Att fina och trevliga killar i samhällets ögon sällan betraktas som våldtäktsmän torde också höra ihop med att de inte passar in på bilden som brutala och känslolösa förövare. Christie uttrycker att vi har svårt att acceptera att grymma och hänsynslösa gärningsmän är en av

¹⁶⁶ Eriksson (b).

¹⁶⁷ Forslund.

¹⁶⁸ Haupt.

oss.¹⁶⁹ På samma sätt torde det vara anledningen till att samhället och allmänheten ogärna ser killarna bland dem som våldtäktsmän och att det därför blir offrets trovärdighet som ifrågasätts. Det blir alltså för svårt att se att killarna ibland oss och som är som vilka som helst skulle kunna våldta. Därför får sålunda myten om den våldsamma, psykiskt störda och hemska våldtäktsmannen leva vidare.

5.2.4. Likgiltighet och missförstånd

Det har hävdats att användandet av likgiltighetsuppsåt är tillräckligt för att komma till rätta med problematiken att få en fällande dom i våldtäktsmål.¹⁷⁰ Detta uttrycks också i den senaste utredningen om sexualbrottslagstiftningen.¹⁷¹ I denna tas lagstiftningen i Norge upp som jämförelse, då Norge ju som redan nämnts kriminaliserat ”grov vårdlös våldtäkt”. Utredarna är dock av åsikten att likgiltighetsuppsåtet täcker i stort sätt samma situationer som den norska lagstiftningen innefattar, då de mest klandervärda och medvetna risktagandena härmed är kriminaliserat.¹⁷²

Utredningen konstaterar vidare att våldtäkter typiskt sätt är brott som handlar om kontroll och att sannolikheten att en person utför sexuella handlingar mot en annan person utan att förstå att denna inte lämnat sitt samtycke till detta måste anses vara liten.¹⁷³ Utredningen synes här konstatera att de allra flesta skulle sluta om de insåg att den andra personen inte ville. Detta implicerar också att de som ändå fortsätter, trots denna insikt, måste vara avvikande, och inte handla på ett sätt som överensstämmer med de normer som finns i samhället. Här kommer åter synen på våldtäktsmän som något avvikande, som några andra, några galningar, som inte är som oss andra (som aldrig skulle våldta).

Utredningen konstaterar också att när så är fallet så beror det troligtvis på att gärningsmannen missförstått offrets handlingar (eller bristen på handlingar).¹⁷⁴ På detta sätt blir även förövarna tilldelade offerstatus. Utredningen synes här nämligen mena att det allra flesta om anklagas för våldtäkt bara har missförstått vad som skett. Eftersom den sexuella integriteten värderas väldigt högt,¹⁷⁵ måste bland det värsta som kan hända en person vara att bli felaktigt anklagad för våldtäkt. Vidare konstaterar utredningen att handlingar utförda med avsikts- eller

¹⁶⁹ Christie, s. 56.

¹⁷⁰ Forslund.

¹⁷¹ SoU 2010:71 Sexualbrottslagstiftningen – utvärdering och reformförslag.

¹⁷² SoU 2010:71 s. 218.

¹⁷³ SoU 2010:71 s. 254.

¹⁷⁴ SoU 2010:71 s. 254.

¹⁷⁵ Forslund.

insiktsuppsåt måste anses vara mer klandervärda än de handlingar som begås med likgiltighetsuppsåt.¹⁷⁶

Men uttalandet om att gärningsmannen oftast enbart missförstått offrets handlingar kan också tyda på en bild av att manlig och kvinnlig sexualitet är olika i grunden och att dess uttryck därför skiljer sig åt. Precis som språkliga missförstånd kan ske mellan personer från olika länder (ungefär som ordet ”rolig” som på svenska betyder ”kul” och på norska ”lugn”) synes det på samma sätt kunna ske missförstånd mellan de olika könen vid sexuella situationer. För att ta Umeå-fallet som exempel: hon håller ihop benen för att signalera att hon inte vill och han tolkar då detta som att hon är blyg.

Däremot påpekar utredningen¹⁷⁷ att denna typen av invändningar är vanliga i våldtäktsmål och att det då är upp till åklagaren att bevisa att denna insikt faktiskt har funnits hos förövaren. De menar vidare att avgörande för detta är om och hur den tilltalande har försäkrat sig om att samtycke förelåg.¹⁷⁸ Detta skulle kunna tolkas så att utredarna är av åsikten att det föreligger en plikt att försäkra sig om att samtycke föreligger. Om detta inte gjorts, eller inte gjorts på ett erforderligt sätt har förövaren alltså brutit i sin skyldighet. Men om den ena personen inte på ett erforderligt sätt har försäkrat sig om att den andra personen samtycker till handlingarna, torde inte då åtminstone likgiltighetsuppsåt till våldtäkt föreligga? Om en person inte vet huruvida den andra personen ställer sig till handlingarna men ändå fortsätter, är den första då inte likgiltig inför inställningen hos den andra personen?

Problemet i Sverige kvarstår dock att likgiltighet kräver uppsåt, och att det många gånger är svårt att bevisa.¹⁷⁹ Som vi sett kan domstolen också föra resonemang som synes vara tillvägagångssätt för att komma runt lagstiftningen genom att hävda att insikt inte förelåg och att gärningsmannen istället missförstått situationen. Vårdslöshet kräver dock enbart oaktsamhet och resonemanget hamnar då på vad gärningsmannen borde ha insett, eller vad som kan förväntas att någon ska inse. Det kan dock hävdas att problemet skulle kvarstå även efter en lagförändring. Detta då synen på sexualiteten inte skulle förändras särskilt radikalt i och med en lagförändring, samt på lagstiftningen fortfarande skulle utgå från manliga normer. Om domstolarna idag kan tolka att kvinnan håller ihop sina ben på grund av blyghet verkar det inte vara allt för långtgående att de skulle kunna föra liknande resonemang vid oaktsamhetsbedömningar.

¹⁷⁶ SoU 2010:71 s. 257.

¹⁷⁷ SoU 2010:71.

¹⁷⁸ SoU 2010:71 s. 255.

¹⁷⁹ Wennstam (c).

5.3. Slutsats

Som denna granskning visat används likgiltighetsuppsåtet vid våldtäktsmål främst vad gäller den fysiska skadan som uppstått på offret och gärningsmannens inställning till denna. Vidare krävs det att ett visst mått av våld har använts för att likgiltighetsuppsåtet skall användas. Vid bedömningar som gäller offrets inställning till det som sker och gärningsmannens inställning till vad offret vill och inte vill används det inte lika ofta.

De diskussioner som finns angående likgiltighetsuppsåtets användning vid våldtäktsmål berör flera olika punkter av rätten, så som beviskraven, missförstånd i sexuella situationer samt huruvida en lagförändring faktiskt skulle komma att förändra den rättsliga situationen. Argumenten i dessa situationer bottnar dels i argument som förekommer vid de flesta diskussioner som gäller våldtäkter, som att manlig och kvinnlig sexualitet anses vara från varandra skilda, dels de könsroller tillämpningen upprätthåller. Därigenom upprätthåller rätten genom sina tolkningar själva förlegade synen på hur män och kvinnor handlar i sexuella situationer.

En av förklaringarna till detta torde vara de föreställningar om manlig och kvinnlig sexualitet som fortfarande föreligger i samhället. Det sägs ju vara så att det ofta är män som framhåller den typiska manliga sexualiteten och att rätten ofta utgår från den manliga normen vilket leder till att manliga föreställningar om den manliga sexualiteten genomsyrar båda lagstiftningen och tillämpningen.

5.4. Slutord

Självklart ska man vara försiktig med att dra allt för generella slutsatser utifrån ett förhållandevis litet arbete. I en uppsats av detta slag kan inte en uttömmande undersökning av allt relevant material göras. Jag har på grund av tidsskäl tvingats gå igenom ett relativt litet antal domar vilket kan ses som en svaghet. Naturligtvis finns det många fler mål som genom sitt omfång skulle kunna validera tendenser i samhället. En sådan undersökning vore väl värd att göra i framtiden.

Jag vill i detta sammanhang också framhålla att litteraturgenomgången om vad som skrivits om likgiltighetsuppsåtets användning vid våldtäktsmål i det närmaste är uttömmande. Denna visar bland annat på att här finns det mycket forskning som kan vara värd att genomföra.

Våldtäktslagstiftningen och den syn på sexualitet, genus och offer och förövare kommer med all sannolikhet att vara viktiga juridiska frågor under lång tid framöver.

6. Källförteckning

6.1. Trycka källor

6.1.1. Litteratur

Andersson, Ulrika, *THE UNBOUNDED BODY - AN ANALYSIS OF CONSENT IN SWEDISH RAPE LAW* i *Contemporary issues in law Rape, law and sexual consent vol 6, issue 1*, Lewtext Publ., Oxon, 2003, s.64.78.

Arrhenius, Sara, *En riktig kvinna: om biologism och könsskillnad*, Atlas, Stockholm, 1999

Asp, Petter, *Våldtäkt-ett rättsligt perspektiv*, i *Antologi: sju perspektiv på våldtäkt*, 1. uppl., Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK), Uppsala universitet, Uppsala, 2010, s. 43-66-

Asp, Petter & Ulväng, Magnus, *Kriminalrättens grunder*, Iustus, Uppsala, 2010

Baier, Matthias & Svensson, Måns, *Om normer*, 1. uppl., Liber, Malmö, 2009

Boëthius, Maria-Pia, *Skylla sig själv: en bok om våldtäkt*, LiberFörlag, Stockholm, 1976

Boström, Peggy, *Sexuell traumatisering: konflikter, affekter, försvar : med en inledande forskningsöversikt*, Svenska fören. för psykisk hälsovård, Stockholm, 1988

Brittan, Arthur, *Masculinity and power*, Basil Blackwell, Oxford, 1989

Bryman, Alan, *Samhällsvetenskapliga metoder*, 2., [rev.] uppl., Liber, Malmö, 2011

Christie, Nils, *Det idealiska offret* i Åkerström, Malin och Sahlin, Ingrid, *Det motspänstiga offret*, Studentlitteratur, Lund, 2001, s. 46-60.

Connell, Raewyn, *Om genus*, 2., utvidgade och omarb. uppl., Daidalos, Göteborg, 2009

Denscombe, Martyn, *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*, 2. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2009

Edvardsson, Bo, *Kritisk utredningsmetodik: begrepp, principer och felkällor*, 2., omarb. och utvidgade uppl., Liber, Stockholm, 2003

Fattah, Ezzat A. (red.), *From crime policy to victim policy: reorienting the justice system*, Macmillan, Basingstoke, 1986

Frenzel, Anna, *Nationella trygghetsundersökningen 2014: om utsatthet, otrygghet och förtroende*, Brottsförebyggande rådet (BRÅ), Stockholm, 2015
https://www.bra.se/download/18.5e2a4a6b14ab1667599108/1422265396175/2015_1_NTU_2014.pdf

Gunnarsson, Åsa & Svensson, Eva-Maria, *Genusrättsvetenskap*, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2009

Hedlund, Eva, *Våldtäktskrisen: en bruksbok för socialarbetare, poliser, sjukvårdspersonal, jurister, anhöriga och andra som kommer i kontakt med våldtagna kvinnor*, 1. uppl., Liber Förlag, Stockholm, 1983

Hedlund, Eva & Lundmark, Gunilla., *Våldtäkt - vanmakt 60 män berättar*, TPB, Enskede, 2007

Hydén, Håkan, *Normvetenskap*, Sociologiska institutionen, Univ., Lund, 2002

Jansson, Karin Hassan, *Kvinnofrid: synen på våldtäkt och konstruktionen av kön i Sverige 1600-1800 = Conceptualizing rape : gendered notions of violence in Sweden 1600-1800*, Acta Universitatis Upsaliensis, Diss. Uppsala : Univ., 2002, Uppsala, 2002

Jareborg, Nils & Friberg, Sandra, *Brotten mot person och förmögenhetsbrotten*, Iustus, Uppsala, 2010

Jeffner, Stina, *"Liksom våldtäkt, typ": om betydelsen av kön och heterosexualitet för ungdomars förståelse av våldtäkt = ["Like, you know - rape"] : [on the importance of gender and heterosexuality to young people's perception of rape]*, Univ., Diss. Uppsala : Univ., Uppsala, 1997

Mathiesen, Thomas, *Rätten i samhället: [en introduktion till rättssociologin]*, Studentlitteratur, Lund, 2005

Smart, Carol, *Feminism and the power of law*, Routledge, London, 1989

Sutorius, Helena & Kaldal, Anna, *Bevisprövning vid sexualbrott*, 1. uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2003

Wennstam, Katarina (a), *Flickan och skulden: en bok om samhällets syn på våldtäkt*, Bonnier, Stockholm, 2002

Wennstam, Katarina (b), *En riktig våldtäktsman: en bok om samhällets syn på våldtäkt*, Bonnier, Stockholm, 2004

6.1.2. Rapporter

Antologi: sju perspektiv på våldtäkt, 1. uppl., Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK), Uppsala universitet, Uppsala, 2010

6.1.3. Examensarbeten

Burevik Törnqvist, Madeleine, "Jag trodde att hon ville" – en genusteoretisk analys av domstolarnas bedömning av gärningsmannens uppsåt vid våldtäkt, Lunds universitet, 2013.

6.2. Offentligt tryck

6.2.1. Propositioner

Prop. 1983/84:105 om ändring i brottsbalken m.m. (sexualbrotten)

Prop. 1997/98:55 Kvinnofrid

Prop. 2004/05:45 En ny sexualbrottslagstiftning

Prop. 2012/13:111 En skärpt sexualbrottslagstiftning

6.2.2. Statens offentliga utredningar

SoU 2010:71 Sexualbrottslagstiftningen – utvärdering och reformförslag

SoU 1976:9 Sexuella övergrepp.

6.3. Rättsfallsförteckning

6.3.1. Hovrätterna

Göta Hovrätts dom den 16 oktober 2013 i mål nr T 107-13

Hovrätten för Nedre Norrlands dom den 27 oktober 2009 i mål nr B 861-09

Hovrätten över Skåne och Blekinges dom den 16 juni 2014 i mål nr B 409-14

Hovrätten för Övre Norrlands dom den 18 september 2013 i mål nr B 485-13

Svea Hovrätts dom den 03 oktober 2007 i mål nr B 6206-07

6.3.2. Tingsrätterna

Lunds tingsrätts dom den 10 januari 2014 i mål nr B 5865-13

Umeå tingsrätts dom 14 maj 2013 mål nr B 516-13

6.4. Internetkällor

6.4.1. Tidningsartiklar med författare

Andersson, Janne, *”Dags att modernisera domstolarna”*, Sveriges television, 16.06.2014
<http://www.svt.se/nyheter/regionalt/skane/dags-modernisera-domstolarna>
(hämtad 03.08.2015)

Berger, Ella & Edman, Nils, *Stor manifestation för samtyckeslag*, Sveriges television, publicerad 18.01.2014, uppdaterad 19.01.2014
<http://www.svt.se/nyheter/regionalt/stockholm/stor-manifestation-for-samtyckeslag>
(hämtad 03.08.2015)

Carlqvist, Ingrid, *Muslimerna kraftigt överrepresenterade i våldtäktsbrott*, Dispatch International, 07.05.2014.
<http://www.d-intl.com/2014/05/07/muslimerna-kraftigt-overrepresenterade-i-valdtaktsbrott>
(hämtad 02.08.2015)

Eriksson, Susanna, (a) *Någonting är ruttet i rättsstaten Sverige*, Sveriges television, 13.01.2014
<http://www.svt.se/opinion/nagonting-ar-ruttet-i-rattsstaten-sverige>
(hämtad 16.07.2015)

Eriksson, Susanna, (b), *Vem är rättsstaten till för, domare Larsson*, Sveriges television, 14.01.2014
<http://www.svt.se/opinion/vem-ar-rattsstaten-till-for-domare-larsson>
(hämtad 16.07.2015)

Forslund, Petter, *Jurister: Bestraffa "vårdslös" våldtäkt*, Svenska dagbladet, 23.01.2014
<http://www.svd.se/jurister-bestraffa-vardslos-valdtak>
(hämtad 16.07.2015)

Fredriksson, Martin, *Högerextrema våldtäktsmyter faller på eget grepp*, Sveriges television, 12.02.2013
<http://www.svt.se/opinion/hogerextrema-valdtaktsmyter-faller-pa-eget-grepp>
(hämtad 02.08.2014)

Fridh, Linda, *300 i manifestation mot våldtäktsdom*, Sveriges television, 15.01.2014
<http://www.svt.se/nyheter/regionalt/skane/unga-feminister-planerar-protest-mot-domen>
(hämtad 05.08.2015)

Haupt, Inger, *Hotbild mot Hagamannen*, Sveriges television, 21.07.2015
<http://www.svt.se/nyheter/regionalt/norrboten/hagamannen-slappt-ur-fangelse>
(hämtad 01.08.2015)

Wegerstad, Linnéa, *En samtyckeslag är inte lösningen*, Aftonbladet, 22.01.2014
<http://www.aftonbladet.se/debatt/debattamnen/brottochstraff/article18221858.ab>
(hämtad 17.07.2015)

Wennstam, Katarina, (c) *Mannen och skulden*, Sydsvenskan, 18.01.2014
<http://www.sydsvenskan.se/kultur--nojen/mannen-och-skulden>
(hämtad 17.07.2015)

Åström, Gertrud & Holst, Wiveca, *Sverige måste agera mot våldtäkt!*, Feministiskt perspektiv, 25.11.2013
<https://www.feministisktperspektiv.se/2013/11/25/sverige-maste-agera-mot-valdtakt>
(hämtad 06.08.2015)

6.4.2. Artiklar utan författare

Dagens juridik, (a) Efter uppmärksammas våldtäktsdom i Lund: S-utspel väntas om samtyckeslag, 23.01.2014.

<http://www.dagensjuridik.se/2014/01/efter-uppmärksammas-valdtaktsdom-i-lund-s-utspel-vantas-om-samtyckeslag>,

(hämtad 07.08.2015)

Dagens juridik (b), Madeleine Leijonhufvud efter den friande våldtäktsdomen i Lund: "orealistiska beviskrav", 17.06.2014

<http://www.dagensjuridik.se/2014/06/juridikprofessor-om-den-friande-valdtaktsdomen-i-lund-det-ar-orealistiska-beviskrav>

(hämtad 17.07.2015)

Dagens nyheter, Även hovrätten friar 28-åringen från våldtäkt, 16.06.2014

<http://www.dn.se/nyheter/sverige/aven-hovratten-friar-28-aringen-fran-valdtakt>

(hämtad 09.08.2015)

6.4.3. Pressmeddelande

<http://domstol.se/Om-Sveriges-Domstolar/Sveriges-Domstolars-pressrum/Nyheter-och-pressmeddelanden/Aven-hovratten-ogillar-atal-for-valdtakt>

(hämtat 04.08.2015)

6.4.4. Övriga internetkällor

<https://www.bra.se/bra/brott-och-statistik/morkertal-och-dold-brottslighet.html>

(hämtat 31.07.2015)

http://www.nck.uu.se/Kunskapscentrum/Kunskapsbanken/amnen/Sexuellt_vald/Sexuellt_vald

(hämtat 09.08.2015)

6.5. Radio

Sveriges radio (a), *Många protesterade mot våldtäktsdom*, 15.01.2014

<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=96&artikel=5757275>

(hämtat 08.08.2015)

Sveriges radio (b), *Bente Hansen: "Sex killar ligger inte med en tjej oavsett situation"*, 02.10.2013.

<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=87&artikel=5663125>

(hämtat 05.08.2015)

Sveriges radio (b), *Ovetenskaplig sexfakta från expert: Ursäkta vad sa du?*, 04.10.2013

<http://sverigesradio.se/sida/gruppsida.aspx?programid=3940&grupp=13766&artikel=5665396>

(hämtat 05.08.2015)